

Julie Malene Lange

I forhold til *i forhold til*

En undersøkelse av uttrykket *i forhold til* sin bruk
de siste tiårene

Masteroppgave i Nordisk for lektorstudenter

Veileder: Kaja Borthen

Medveileder: Kristin Melum Eide

Mai 2023

Julie Malene Lange

I forhold til *i forhold til*

En undersøkelse av uttrykket *i forhold til* sin bruk de siste tiårene

Masteroppgave i Nordisk for lektorstudenter
Veileder: Kaja Borthen
Medveileder: Kristin Melum Eide
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en empirisk undersøkelse av den historiske utviklingen til den faste ordforbindelsen *i forhold til* de siste tiårene. Undersøkelsen går i hovedsak ut på å kartlegge hvordan *i forhold til* blir brukt i de ulike tidsperiodene: 1957-1995, 2009-2010 og 2022-2023, ut ifra ulike korpus. Korpusundersøkelsene suppleres med introspeksjon som metode. Her har funnene i korpussøkene blitt først blitt annotert ut ifra to hovedbruksmåter. Bruksmåte 1, kalt «relasjonstolkninger» inneholder ulike relasjonstolkninger, samt den opprinnelige betydningen *sammenlignet med*. Bruksmåte 2, kalt «ikke-relasjonstolkninger», inneholder de bruksmåtene som ikke kan tolkes på samme måte som relasjonstolkningene, og er de bruksmåtene som har blitt kritisert av språkbrukere og språkekspertter. Videre har det blitt annotert hvilken underkategori eksemplene kan parafraseres til innenfor bruksmåte 2. Basert på funnene drøftes det hvordan betydningen av *i forhold til* har endret seg, hvor det kommer frem at det er forskjeller mellom hvordan uttrykket ble brukt i den eldste tidsperioden, kontra de to nyligste tidsperiodene. I de eldste korpussøkene var det tydelig at bruksmåtene i bruksmåte 1 var den vanlige bruksmåten for *i forhold til*. I de nyere korpussøkene blir derimot bruksmåte 2 brukt minst like mye som bruksmåte 1. Det har skjedd en utvidelse av uttrykkets opprinnelige betydning, noe som tyder på at den historiske endringen som har skjedd med uttrykket *i forhold til* er generalisering. I tillegg ser vi begrepsjustering både i form av begrepsinnsnevring og begrepsutvidelse, avhengig av konteksten uttrykket opptrer i.

Abstract

This master's thesis is an empirical study of the historical development of the fixed collocation «i forhold til» (in relation to) over the past decades. The study primarily aims to map out how «i forhold til» has been used in different time periods: 1957-1995, 2009-2010, and 2022-2023, based on various corpora. The corpus study are complemented by introspection as a method. In this process, the findings from the corpus searches have been first annotated based on two main usage patterns. Usage pattern 1, referred to as «relational interpretations», includes various relational interpretations and the original meaning «sammenlignet med». Usage pattern 2, called «non-relational interpretations», encompasses the usage patterns that cannot be interpreted in the same way as the relational interpretations and have been criticized by language users and experts. Furthermore, the subcategory to which the examples can be paraphrased within usage pattern 2 has been annotated. Based on the findings, the changes in the meaning of «i forhold til» are discussed, revealing differences between how the expression was used in the earliest time period compared to the two most recent time periods. In the earliest corpus searches, it was clear that the usage patterns in usage pattern 1 were the common way «i forhold til» was used. However, in the more recent corpus searches, usage pattern 2 is used just as frequently as usage pattern 1. There has been an expansion of the expression's original meaning, suggesting that the historical change that has occurred with «i forhold til» is generalization. Additionally, we observe conceptual adjustments in the form of narrowing and broadening, depending on the context in which the expression appears.

Forord

En æra er over.

Først og fremst må jeg takke min hovedveileder, Kaja Borthen, for at jeg har kommet meg i mål med denne masteroppgaven. Din veiledning har vært svært hjelpsom og lærerik. Jeg må også takke min biveileder, Kristin Melum Eide, for at du guidet meg inn i armene til Kaja, og for at du ga meg troen på at *i forhold til* var et interessant tema å skrive masteroppgave om. «Herre går bra det, Julie» har jeg måttet minne meg selv på utallige ganger i løpet av denne prosessen.

Min kjære studiegjeng i Trondheim, både i idrett og norsk. Takk! Dere har gjort studenttilværelsen til en lek, og jeg har kost meg gløgg i hjel med dere.

En ekstra takk må rettes til Trine, som har gjort at innspurten har følt overkommelig. En spesiell takk til min kjære æssær Annette, som har blitt en av mine aller, aller nærmeste venner i løpet av studiet. Du er en legende.

En spesielt stor takk til min bauta i livet, Elise. Du er uvurderlig. Du har reddet meg både i situasjoner hvor jeg omtrent har gått fra forstanden på grunn av problemer med Word, men også generelt ellers i livet. Takk!

Til slutt må jeg takke verdens mest tålmodige person, min kjæreste BT. Takk for at du har hatt troa på meg uansett hvor mye jeg har prøvd å overbevise deg om at jeg ikke får til noen ting.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Problemstilling	2
1.3	Struktur på oppgaven.....	3
2	Ulike bruksmåter for <i>i forhold til</i>	4
2.1	Bruksmåte 1 – «relasjonstolkninger»	4
2.1.1	Sammenligning.....	5
2.1.2	Relativt til.....	5
2.1.3	En forholdsmessig relasjon.....	6
2.1.4	I overensstemmelse med.....	7
2.2	Bruksmåte 2 – «ikke-relasjonstolkninger»	7
2.2.1	«Universalpreposisjon»	7
2.2.2	Når det gjelder/med tanke på/angående.....	10
2.3	Bruksmåtene oppsummert	11
3	Teori: Semantikk, pragmatikk og om historisk endring	12
3.1	Semantikk og pragmatikk.....	12
3.2	Begrepsjustering	13
3.3	Preposisjoners semantikk	15
3.4	Når ord endrer betydning over tid: semantisk endring	15
4	Metode og empiri	17
4.1	Om korpus	17
4.1.1	Korpusene brukt i min undersøkelse	18
4.1.2	Fordeler og ulemper med korpus som metode	21
4.2	Introspeksjon	22
4.2.1	Representative og generaliserbare data	24
5	Resultater og drøfting.....	25
5.1	Funn.....	25
5.1.1	1957-1995.....	26
5.1.2	2009-2010.....	28
5.1.3	2022-2023.....	29
5.1.4	Funnene oppsummert	31
5.2	Drøfting	33
6	Konklusjon/oppsummering	37
7	Litteraturliste	39
8	Ordbøker, nettsteder og korpus	40
9	Masteroppgavens relevans for lektoryrket	42

9.1	Litteraturliste	43
-----	-----------------------	----

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I denne masteroppgaven vil jeg ta for meg flerordsuttrykket *i forhold til*. De siste årene har uttrykket *i forhold til* fått mye oppmerksomhet fordi folk mener at det blir brukt for mye og med andre betydninger enn det opprinnelig hadde.

Tidligere journalist Per Egil Hegge er en av dem som har kritisert og satt lys på den svært hyppige bruken av *i forhold til*. I sine språkspalter i Aftenposten har han viet stor plass til fenomenet han omtaler som *Forholdismen*, som gjelder hvordan *i forhold til* blir brukt i andre betydninger enn *sammenlignet med*. Temaet har også engasjert forfatter og tidligere journalistikkstudent ved UiO, Erika Ribu, som har skrevet flere kronikker om bruken av *i forhold til*. Hun fant opp, etter det hun kaller en uhøytidelig studie, fire ulike «forholdsgrupper» som kartla hvordan folk tilsynelatende reagerte på folks hyppige bruk av *i forhold til*. Det vil si, grupperinger ut ifra hvilket syn personer har på *i forhold til*. Videre er det opprettet en gruppe på Facebook som kalles «Forholdsgruppe 1 og 2», altså de to «forholdsgruppene» som reagerte sterkest på bruken av *i forhold til*. Her deler medlemmene sin fortvilelse over det de kaller feilbruken av *i forhold til* og deler eksempler fra diverse sosiale medier. Her blir det blant annet delt et sitat fra tidligere statsminister Erna Solberg hvor hun sier at «Avveiningene er forholdsmessige i forhold til å gripe hardt inn i forhold til situasjonen», og er et eksempel på hvilken bruk av *i forhold til* som blir kritisert.

Nevnte Erika Ribu har også deltatt i språkpodcasten «Språkteigen», hvor hun uttalte seg om Forholdsgruppene og hennes fortvilelse over uttrykkets omfang. I samme podcastepisode ble lingvist Toril Opsahl spurt om hva som har skjedd med uttrykket *i forhold til*, hvor hun svarer: «Det som har skjedd, er at *i forhold til* har ekspandert og blir brukt overalt, nesten som en form for universalpreposisjon» (Myhre, 2017). Begrepet «universalpreposisjon» blir også nevnt av Språkrådet, som på sin side omtaler fenomenet som «i forhold til-viruset» (Språkrådet, 2022). I deres svardatabase får Språkrådet spørsmål om det stemmer at det er riktig å bruke *i forhold til* som et sammenligningsuttrykk, hvorpå de svarer at det opprinnelig først og fremst er et sammenligningsuttrykk (Språkrådet, 2023a). Også Regjeringen påpeker bruken av *i forhold til* i sine skriveregler, hvor de skriver følgende: «uttrykket «i forhold til» betyr «sammenlignet med». Unngå å bruke uttrykket dersom du egentlig mener «når det gjelder»» (Regjeringen, 2022).

Som det kommer frem ovenfor, er det tydelig at bruken av *i forhold til* engasjerer mange, og irriterer mange, i større og mindre grad. Både i kronikker, på Facebookgrupper, på nettsteder som omhandler språk, og i media. Det som er mest gjentakende er fokuset på hvordan uttrykket tilsynelatende blir brukt til andre ting enn å sammenligne, og en vanlig påstand er derfor at uttrykket har fått en utvidet bruk de siste årene. Selv om dette har blitt en nokså allmenn oppfatning både blant mannen i gata og enkelte språkvitere, har det så langt nesten ikke vært gjort forskning på utviklingen av bruken av *i forhold til*. Det eneste unntaket jeg har funnet er i masteravhandlingen til Mong-Nybo (2016), som ser på de mest frekvente komplekse preposisjonene fra Leksiografisk bokmålskorpus, hvor *i forhold til* er den klart mest frekvente. Han undersøker hvorvidt de komplekse preposisjonene kan oppfattes som semantiske og morfosyntaktiske enheter, basert på en synkron studie, noe han konkluderer med at samtlige gjør. Dette taler for at *i forhold til* altså er et flerordsuttrykk (engelsk ‘multiword expression’) (se Sag et al. 2002). I *Norsk referansegrammatikk* blir komplekse preposisjoner omtalt som *komplekse ordforbindelser* (Faarlund et. al., 1997, s. 416). «I en del tilfeller er det rimelig å regne også komplekse, faste ordforbindelser som formelt gjerne består av preposisjonsfrase + preposisjon, som leksikalske enheter» (Faarlund et. al., 1997, s. 416), hvor blant annet *på grunn av*, *i henhold til*, og nettopp *i forhold til* faller inn under. Videre pekes det på at ordforbindelsen er leksikalsk fordi ingen del av uttrykket kan bøyes, gis annen form eller byttes ut, samt at hele ordforbindelsen kan bli erstattet av en enkel preposisjon (Faarlund et. al., 1997, s. 416).

I denne masteravhandlingen ønsker jeg å bidra med en empirisk undersøkelse av den historiske utviklingen til den faste ordforbindelsen *i forhold til* de siste tiårene.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen i denne masteroppgaven er hvorvidt bruken av *i forhold til* har forandret seg de siste femti årene, og i så fall hvordan. For å kunne si noe om en språklig endring av et uttrykk, må man se på bruken av uttrykket på ulike tidspunkt i historien. De digitale språkkorpusene som fins, har gjort det mulig å ta et dypdykk ned i ulike epoker, hvor jeg valgte meg ut tre tidspunkt for å undersøke hvorvidt bruken av *i forhold til* har endret seg. En grunn til at jeg har valgt å se på utviklingen de siste tiårene er at jeg er interessert i å se hva som har foregått med *i forhold til* de siste årene, og som har medført irritasjon blant språkbrukere og språkekspertter. Jeg må derfor se på nåtidens bruk av uttrykket, fordi det er denne som blir kritisert. For å kunne si noe om den historiske utviklingen må jeg også se på bruken litt tilbake i tid for å kunne sammenligne med dagens bruk. Grunnen til at jeg ser på

bruken av *i forhold til* for omtrent 50 år siden er basert på hvilke korpus jeg har hatt tilgjengelig, og fordi jeg da sikrer meg et materiale som er tydelig forskjellig fra det som fins i dag. Hvilke korpus jeg har benyttet meg av vil jeg komme tilbake til i 4.1.1. I all hovedsak vil altså undersøkelsen gå ut på å kartlegge hvordan *i forhold til* blir brukt i de ulike tidsperiodene, mens det basert på tendensene i undersøkelsen vil bli drøftet hvordan betydningen av *i forhold til* eventuelt har endret seg.

Mine forskningsspørsmål er som følger:

1. Har bruken av og betydningen til *i forhold til* endret seg de siste 50 årene?
2. Hvordan brukes *i forhold til* i dag, for 14 år siden og for 50 år siden?

1.3 Struktur på oppgaven

Denne masteroppgaven er strukturert på følgende måte: I seksjon 2 tar jeg for meg hvilke bruksmåter det er for *i forhold til*. Her har jeg delt inn i to hovedkategorier, nemlig «relasjonstolkninger» og «ikke-relasjonstolkninger». Seksjon 3 presenterer teori om semantikk og pragmatikk, med vekt på begrepsjustering og semantisk endring. I seksjon 4 presenteres og drøftes forskningsmetodene jeg har benyttet meg av. I seksjon 5 presenteres funnene fra undersøkelsen, og videre en drøfting av funnene i lys av teorien fra seksjon 3 og bruksmåtene presentert i seksjon 2. Til slutt vil det være en oppsummering og konklusjon i seksjon 6. Etter litteraturlisten er det en kort redegjørelse av masteroppgavens relevans for lektoryrket. Vedlegget med datamaterialene er vedlagt i en separat fil på grunn av datamaterialets størrelse.

2 Ulike bruksmåter for *i forhold til*

I denne delen vil jeg presentere de ulike bruksmåtene for *i forhold til*. Her vil jeg både trekke inn hva ordbøker hevder er bruksmåter, hva andre hevder er bruksmåter, samt bruksmåter jeg har funnet i datamaterialet mitt. Jeg har delt bruksmåtene for *i forhold til* i to hovedbruksmåter. Den første kaller jeg «relasjonstolkninger» mens den andre kaller jeg «ikke-relasjonstolkninger». I hovedsak virker det som om det er den siste av disse folk protesterer mot. Til slutt i denne seksjonen vil jeg presentere en punktliste som oppsummerer de ulike bruksmåtene.

2.1 Bruksmåte 1 – «relasjonstolkninger»

I *Norsk riksmålsordbok* (1983, s. 1201) står *i forhold til* oppført med betydningen «i sammenligning (med)», «sammenlignet (med), og «regnet etter» (Knudsen & Sommerfelt, 1983). *Bokmålsordboka* viser til at *i forhold til* på bokmål betyr «sammenlignet med» eller «tatt i betraktning» (Bokmålsordboka, u.å.). Språkrådet omtaler *i forhold til* som opprinnelig et sammenligningsuttrykk (Språkrådet, 2023a), og det blir også omtalt av Mong-Nybo (2016, s. 44) at den primære betydningen til *i forhold til* er *sammenlignet med*. Basert på dette legger jeg til grunn at *i forhold til* tradisjonelt har blitt brukt som et sammenligningsuttrykk som kan byttes ut med *sammenlignet med*. Denne bruksmåten er presentert i 2.1.1.

Ut fra beskrivelsene av *i forhold til* i ordbøker og andre steder, kan det virke rimelig å skille mellom to bruksmåter, nemlig de bruksmåtene der *i forhold til* kan byttes ut med *sammenlignet med* og de som ikke kan det. Ved å undersøke bruken av *i forhold til* vil man derimot finne flere ulike bruksmåter for uttrykket. Som det vil komme frem i 2.1.2 uttrykker *i forhold til* at det er et eller annet forhold eller en eller annen relasjon mellom de involverte entitetene i ytringen. En setning av typen «X i forhold til Y» sier oss at egenskaper ved X ses på i relasjon til egenskaper ved Y. *Sammenlignet med* kan dermed ses på som en måte å se denne relasjonen på, og det vil gjennom konteksten kunne tolkes at det er en sammenligning av de to entitetene som er tilfelle.

I tillegg til disse bruksmåtene vil jeg også presentere to bruksmåter for *i forhold til* jeg ikke har sett bli omtalt tidligere, i 2.1.3 og 2.1.4. Felles for bruksmåtene i kategori 1 er at de ikke er blant bruksmåtene som har blitt kritisert eller reagert på, og de kan anses som tradisjonelle bruksmåter for *i forhold til*.

2.1.1 Sammenligning

I (1ab) ser vi eksempler på hvordan *i forhold til* blir brukt til å sammenligne.

- (1) a. Og så er det mykje kaldare der om vinteren *i forhold til* andre plassar. [Atekst 1, min utheving]
- b. 21 år uskyldig i fengsel er ingen smerte *i forhold til* hva andre har lidd i denne saken. [Atekst 2, min utheving]

I (1a) sammenlignes temperaturen på et sted med temperaturen på andre plasser, og man kunne byttet ut *i forhold til* med *sammenlignet med* uten at betydningen hadde endret seg. Dette eksempelet kunne for øvrig også blitt parafrasert til «og så er det mykje kaldare der om vinteren *enn* andre plassar», noe som ville fortalt akkurat det samme. Å bruke *enn* istedenfor *i forhold til* og *sammenlignet med* er ifølge Språkrådet (2023a) ofte mer hensiktsmessig. I (1b) blir noens smerte sammenlignet med noen andres smerte, og kan parafraseres slik: «21 år uskyldig i fengsel er ingen smerte *sammenlignet med* hva andre har lidd i denne saken». Som det kommer frem er (1a) og (1b) eksempler hvor det er tydelige sammenligninger, og man kan bytte ut *i forhold til* med *sammenlignet med*.

2.1.2 Relativt til

I disse eksemplene settes noe i forhold til noe annet, men det er nærmere en komposisjonell tolkning som «i forholdet til», «relativt til» eller «plassert i forhold til».

- (2) a. Hvor lå boden *i forhold til* tomtegrensen? [Atekst 1, min utheving]
- b. En viktig grunn til dette er at de har stor overflate *i forhold til* volum. [Atekst 2, min utheving]
- c. Vi ser at andelen balutsjere som blir drept er uproporsjonalt *i forhold til* befolkningen. [Atekst 2, min utheving]

Likheten mellom bruksmåten vist i (2) og bruksmåten vist i (1) er at det er to entiteter involvert i eksemplene. Den ene entiteten fungerer som et slags referansepunkt, mens den andre entiteten ses *i relasjon til* eller *i forhold til* referansepunktet. Tar vi for eksempel kuldeeksempelet fra (1a), er referansepunktet kulden «andre plassar», og kulden «der» ses derfor i forhold til kulden «andre plassar». Det samme kan vi se i eksemplene i (2), hvor den ene entiteten er referansepunkt for den andre. I (2a) er plasseringen av tomtegrensen referansepunkt for plasseringen av boden. Spørsmålet angår plasseringen av boden relativt til plasseringen av tomtegrensen. Ifølge Språkrådet (2023a) er det vanlig å bruke *i forhold til* i åpne spørsmål som i (2a), fordi forholdet mellom de to partene er udefinert.

Språkrådet (2023a) omtaler også bruksmåter hvor *i forhold til* er mer passende å bruke enn uttrykkene *i relasjon til* eller *relativt til*. Adjektivet *relativt* kan, ifølge NAOB (2023b), enten brukes når man tar forholdene i betraktning eller det kan være betinget av hva man ser noe i forhold til. Som nevnt ovenfor samstemmer altså dette med tanken om at man har en entitet som referansepunkt for en annen entitet, og uttrykket *i forhold til* blir derfor brukt for å fortelle at er en slags relasjon mellom entitetene. Setningene (2a-c) kan parafraseres med *relativt til* eller *plassert i forhold til*, som vist nedenfor.

(2a) «Hvor lå boden *relativt til/plassert i forhold til* tomtegrensen?»

(2b) «En viktig grunn til dette er at de har stor overflate *relativt til* volum»

(2c) «Vi ser at andelen baltusjere som blir drept er uproporsjonalt *relativt til* (antallet drepte blant) befolkningen».

I tillegg brukes *i forhold til* for å si noe om proporsjoner, slik som i (2b) og (2c). Her blir én del sammenlignet med helheten, men igjen uten at vi kan bytte ut med *sammenlignet med*. Eksempelet i (2c) viser også hvordan *i forhold til* blir brukt i statistisk sammenheng, hvor det er mer egnet å bruke *i forhold til* enn *enn* eller *sammenlignet med* (Språkrådet, 2023a), noe som også er tilfelle i dette eksempelet. Skulle man her byttet ut *i forhold til* med *enn* eller *sammenlignet med*, ville betydningen blitt en helt annen. Her kunne vi, som vist ovenfor, byttet ut *i forhold til* med *relativt til*.

2.1.3 En forholdsmessig relasjon

I tillegg til de bruksmåtene som oftest er omtalt, har jeg i korpusundersøkelsene også oppdaget en annen bruksmåte for *i forhold til*, nemlig i betydningen *å stå i et rimelig forhold til* noe. Entitetene involvert i ytringen kan dermed sies å ha en forholdsmessig relasjon.

- (4)
- a. Prisen *står ikke i forhold til* nytten, den er for dyr. [Atekst 2, min utheving]
 - b. Matmengden *bør stå i forhold til* energiforbruket, som igjen henger sammen med kroppsstørrelse, alder, kjønn og fysisk aktivitet [...]. [NoWac, min utheving]
 - c. Og kort sagt kan man si at den praktiske delen *ikke stod i forhold til* det man fikk servert på det teoretiske plan. [Atekst 1, min utheving]

I eksemplene vist i (4) kan ikke *i forhold til* byttes med *sammenlignet med* uten at setningen forandrer mening, noe som tilsier at *i forhold til* ikke blir brukt som en sammenligning i disse tilfellene. Likevel viser uttrykket til et forhold mellom to parter. Tolkningen av disse

eksemplene kan være å «være i et rimelig forhold». Eksempelvis kan (4a) parafraseres til «Prisen står ikke *i et rimelig forhold til* nytten, den er for dyr».

Disse eksemplene ligner, men skiller seg likevel fra eksemplene i seksjon 2.1.2. Istedenfor at man ser på egenskaper ved en entitet i lys av egenskaper ved en annen entitet, som i eksemplene tidligere, ser man heller på *visse* egenskaper ved en entitet i lys av andre egenskaper ved samme identitet. Likevel er mønsteret likt mønsteret for de tidligere bruksmåtene: «X i forhold til Y» er her «Egenskaper ved X skal stå i et rimelig forhold til egenskaper ved Y». Denne bruksmåten er ikke blant de som jeg har sett har blitt kritisert eller reagert på.

2.1.4 I overensstemmelse med

I forhold til brukes også når det er snakk om at noe er i overensstemmelse med noe annet, på lignende måte som for uttrykket *i henhold til*, slik som i (5a) nedenfor.

- (5) a. Det er vedtatt et system for hvordan legemidler skal metodevurderes og vurderes *i forhold til* prioriteringskriteriene, da er det slik at noen legemidler prioriteres bort.
[Atekst 2, min utheving]

2.2 Bruksmåte 2 – «ikke-relasjonstolkninger»

Jeg vil nå trekke frem de bruksmåtene av *i forhold til* jeg har valgt å kategorisere som «ikke-relasjonstolkninger». Språkrådet (2013) trekker frem hvordan *i forhold til* blir brukt som preposisjon og for å uttrykke tekstbinding. Mong-Nybo (2016) viser til at utenom sammenligningsbruken, kan *i forhold til* både brukes i betydningene «sammen med», «om formål», «angående» og «overfor», i tillegg til å brukes med sterkt svekket leksikalsk innhold (Mong-Nybo, 2016, s. 44). Han begrunner «sterkt svekket leksikalsk innhold» med at *i forhold til* i enkelte tilfeller kan byttes ut med andre preposisjoner uten at betydningen nødvendigvis endres. Bruksmåtene som presenteres nedenfor er blant bruksmåtene som har fått kritikk og som det har blitt reagert på.

2.2.1 «Universalpreposisjon»

Det blir av flere hevdet at *i forhold til* brukes som en slags «universalpreposisjon» som kan vise til en hvilken som helst relasjon mellom to ting (se bl.a. Mong-Nybo, 2016; Språkrådet, 2013). Språkrådet (2013) trekker frem hvordan *i forhold til* setter ting i forhold til hverandre, og påpeker at man derfor må tilstrebe å innsnevre dette forholdet til mer presise preposisjoner.

Hvordan *i forhold til* kan parafraseres med mer presise preposisjoner er illustrert i eksemplene i (6) til (15).

(6) Kan parafraseres med FOR

a. Pakistan er et veldig viktig land *i forhold til* freden i verden [Wikipedia, 2021]

b. Dette er f.eks. hensiktsmessig *i forhold til* avspilling på MP3-spillere. [NoWac, min utheving]

Eksempel (6a) er en nokså kjent setning innenfor «Forholdismen», nemlig et utsagn tidligere statsminister Erna Solberg hadde på Dagsrevyen i 2012. Her er det tydelig at *i forhold til* ikke brukes som sammenligning, men kan tolkes til å brukes for å uttrykke samme betydning som preposisjonen *for*. Dette eksempelet kan for øvrig også parafraseres til *når det gjelder*, en bruksmåte jeg vil komme tilbake til under neste delkapittel.

I (7a) ser vi at *i forhold til* blir brukt til fordel for den mer presise preposisjonen *til*.

(7) Kan parafraseres med TIL

a. Nå er jeg veldig positiv og optimistisk *i forhold til* at han skal spille seg i form til mesterskap [Atekst 2, min utheving]

I forhold til kan også brukes i samme betydning som preposisjonen *overfor*, som i eksemplene (8a) og (8b).

(8) Kan parafraseres med OVERFOR

a. Er hjelpsom, utadvent og kontaktsøkende *i forhold til* voksne. [NoWac, min utheving]

b. Finland måtte opptre realpolitisk *i forhold til* sin mektige nabo for å sikre landets suverenitet. [Atekst 2, min utheving]

Ifølge Naob (2023a) kan preposisjonen *overfor* bety «vendt mot», «i forholdet til» eller «mot». Også Språkrådet (2023b) påpeker hvordan *overfor* kan ha en like vag betydning som *i forholdet til*, og at *overfor* ofte brukes der ingen annen preposisjon passer inn. Begge eksemplene, (8a) og (8b), kan sies å omhandle et forhold eller relasjon mellom partene som er involvert, men det er likevel ikke på samme måte som i bruksmåtene presentert under bruksmåte 1. Her er det heller trolig at avsenderen har ment *overfor*, i betydningene *i forholdet til* eller *mot*.

I de resterende eksemplene ser vi tilfeller hvor *i forhold til* brukes istedenfor preposisjonene *av, i, ved, om, mellom og med*.

(9) Kan parafraseres med AV

- a. I løpet av natten i dag har vi jobbet med kvalitetssikring *i forhold til* de berømte skjøtene og endeavslutningene, og vi ser at det tar mer tid enn forutsett. [Atekst 2, min utheving]

(10) Kan parafraseres med I

- a. Birgitte Tengs var forsvarsløs *i forhold til* de angrepene hun ble utsatt for, sa dommer Arne Vikse da han leste opp kjennelsen. [Atekst 2, min utheving]

(11) Kan parafraseres med VED

- a. Og ikke minst, hva skjer *i forhold til* en eventuell kommunesammenslåing? [NoWac, min utheving]

(12) Kan parafraseres med OM

- a. Ifølge Oxholm er bakgrunnen for oppsigelsene uenigheter *i forhold til* pågående nedskjæringer ved sykehuset. [Atekst 2, min utheving]

(13) Kan parafraseres med MELLOM, OVERFOR eller FOR

- a. [...] At jeg startet tråden er jo nettopp det at jeg ser det blir noen problemer *i forhold til* oss og SCRUM. [NoWac, min utheving]

(14) Kan parafraseres med MED

- a. Eller at den andre ikke har det så bra *i forhold til* egen kropp. [Atekst 2, min utheving]

(15) Kan parafraseres med VED AT

- a. Kjøperne har endret litt atferd, *i forhold til* at de bruker lengre tid og er litt mer nøye før de kjøper. [Atekst 2, min utheving].

I forhold til må ha en svært vag semantikk, i og med at uttrykket er kompatibelt med så mange ulike preposisjonstolkninger. Dette er trolig årsaken til at uttrykket kalles en «universalpreposisjon» og hevdes å ha fått et sterkt svekket leksikalsk innhold. Det må

imidlertid påpekes at *i forhold til* ikke brukes istedenfor alle mulige typer preposisjoner. Som i eksemplene ovenfor, kan det se ut til at *i forhold til* hovedsakelig brukes på en abstrakt måte.

2.2.2 Når det gjelder/med tanke på/angående

En vanlig oppfatning er at *i forhold til* nå blir brukt istedenfor *med tanke på* og *når det gjelder* (Regjeringen, 2022; Språkrådet, 2013). Når *i forhold til* blir brukt på denne måten er det gjerne som tekstbindingsmarkør, slik flerordsuttrykkene *med tanke på* og *når det gjelder* blir brukt. Disse uttrykkene brukes for å peke ut det som en påstand handler om. Dette er en type uttrykk som i faglitteraturen ofte omtales som «temamarkør» (se f.eks. Fraser, 2009). Vi kan se eksempler på at *i forhold til* blir brukt i disse betydningene nedenfor.

- (16) a. De kan ikke innrømme at de har tatt feil, heller ikke *i forhold til* den omstridte null Covid-strategien. [Atekst 2, min utheving]
- b. Vi må snu alle steiner *i forhold til* hvordan vi etterlever regelverket vårt. [NoWac, min utheving]
- c. Også *i forhold til* innovasjon har humaniora et potensial [...] [NoWac, min utheving]
- d. Men *i forhold til* denne saken kommer jeg ikke til å si noe. [NoWac, min utheving]
- e. Pakistan er et veldig viktig land *i forhold til* freden i verden [Wikipedia, 2021]

Både *med tanke på* og *når det gjelder* kunne blitt brukt i samtlige eksempler ovenfor, men også *angående*, som ikke er like hyppig omtalt som de to flerordsuttrykkene, kan brukes. Eksempelvis kan (16c) parafraseres til «Også *når det gjelder/med tanke på/angående* innovasjon har humaniora et potensial» og (16d) til «Men *når det gjelder/med tanke på/angående* denne saken kommer jeg ikke til å si noe». I tillegg til Språkrådet (2013) som har omtalt slik bruk, peker også Mong-Nybo (2016) på at *i forhold til* blir brukt i samme betydning som *angående* (s. 44). For (16c) og (16d) er *i forhold til* for øvrig tematisert, noe som viser en motsetning til de andre eksemplene. I (16e) ser vi igjen eksempelet med Erna Solberg og verdensfreden, som i tillegg til å kunne parafraseres med *for*, også kan parafraseres med *når det gjelder*.

2.3 Bruksmåtene oppsummert

Nedenfor oppsummeres bruksmåtene for *i forhold til*.

(17) Bruksmåter for *i forhold til*

1) Bruksmåte 1: «Relasjonstolkninger»

a) Sammenligning

- «Og så er det mykje kaldare der om vinteren *i forhold til* andre plassar.»

[Atekst 1, min utheving]

b) Relativt til

- «Hvor lå boden *i forhold til* tomtegrensen?» [Atekst 1, min utheving]

c) En forholdsmessig relasjon

- «Prisen *står* ikke *i forhold til* nytten, den er for dyr.» [Atekst 2, min utheving]

d) I overensstemmelse med

- «Det er vedtatt et system for hvordan legemidler skal metodevurderes og vurderes *i forhold til* prioriteringskriteriene [...].» [Atekst 2, min utheving]

2) Bruksmåte 2: «Ikke-relasjonstolkninger»

a) «Universalpreposisjon»

- «Er hjelpsom, utadvent og kontaktsøkende *i forhold til* voksne.» [NoWac, min utheving]

b) Når det gjelder/med tanke på/angående

- «De kan ikke innrømme at de har tatt feil, heller ikke *i forhold til* den omstridte null Covid-strategien.» [Atekst 2, min utheving]

3 Teori: Semantikk, pragmatikk og om historisk endring

3.1 Semantikk og pragmatikk

I denne avhandlingen skal jeg undersøke om folk bruker *i forhold til* på andre måter nå enn for noen tiår siden, ut fra en hypotese om at uttrykket kan ha endret betydning. Det jeg skal undersøke er derfor knyttet til semantikk og pragmatikk. Semantikk handler om den iboende betydningen til ord, uttrykk og setninger, mens pragmatikk handler om hvordan ytringer gis mening i bestemte situasjoner.

Borthen (2018) beskriver semantisk betydning og pragmatisk tolkning slik:

«Innenfor bl.a. relevansteorien er semantisk betydning derfor definert som betydning som er lingvistisk kodet, altså det vi kan om betydning fordi vi kan et språk. Pragmatisk mening, på den andre siden, er mening som språkbrukere slutter seg til i en spesifikk kontekst fordi menneskelig kognisjon, og tolkning av ytringer mer spesifikt, er underlagt visse kognitive prinsipper (se bl.a. Blakemore 1987; Wilson og Sperber 1993 og Carston 2002).»

(Borthen 2018, s. 227)

De som tolker en ytring, må derfor gjøre mer enn å bare forstå semantikken til hvert ord. Det skjer mange pragmatiske fenomener der mottakeren må bruke konteksten for å komme frem til den tolkningen som var ment. Dette gjelder for eksempel tolkning av ellipser, tolkning av refererende uttrykk, og tolkning av implikaturer. Eksempler på dette er presentert i (18).

- (18) a. Vilde spiller fotball og Ola håndball. (Vilde spiller fotball og Ola SPILLER håndball)
- b. Trine skal på butikken. *Hun* skal kjøpe bananer. (*Hun* = Trine)
- c. Bjørn: Skal vi gå en tur?

Tore: Det regner.

I (18a) ser vi at del av betydningen til setningen ikke er språklig uttrykt, men likevel er del av hva avsenderen hadde intensjon om å formidle. Den uttalte setningen er «Vilde spiller fotball og Ola håndball», mens tolkningen er at «Vilde spiller fotball og Ola *spiller* håndball». Dette er et eksempel på en *ellipse* (Borthen, 2022, s. 7).

Eksempel (18b) er et eksempel på en setning som inneholder et refererende uttrykk, mer presist et pronomen, som må tolkes for at man skal forstå hva som er ment med ytringen. Som Borthen (2023) beskriver, vil vi ut ifra semantikken til ordet *hun* «lete etter en singular referentkandidat av hunkjønn som verken er taler eller tilhører, og som er i fokus for vår

oppmerksomhet umiddelbart før ytringsøyeblikket.» (Borthen, 2023, s. 36). Dermed vil man tolke at *hun* her refererer til *Trine*, hvilket er den pragmatiske tolkningen.

I eksempel (18c) ser vi eksempel på en implikatur i en spørsmål-svar-sekvens. Også her er det en forskjell på ytringens semantikk (altså det som sies med rene ord) og ytringens pragmatiske mening (altså slik den tolkes i situasjonen). Saeed (2016), som baserer seg på Grices teori, beskriver implikaturer som «inferences understood by the hearer to be intentionally communicated by an utterance» (Saeed, 2016, s. 444). Det vil si at det er en implisert mening bak det som faktisk ble ytret, og den impliserte meningen kommer frem gjennom slutningen som mottakeren må foreta seg (Borthen, Berthelin & Thomassen, 2012, s. 4). I eksempelet ser vi at Bjørn spør Tore om de skal gå en tur, hvorpå Tore svarer «det regner». Dersom Tore mener at de ikke skal gå en tur, er dette en implikatur av hans ytring, noe Bjørn kan tolke ut ifra at det kanskje ikke er optimalt å gå tur når det regner.

I eksemplene ovenfor ser vi at det sies en ting, og så kan ytringen tolkes på visse måter. Når vi som mottaker skal tolke en ytring, tolker vi alltid inn noe mer eller noe annet enn det som sies med rene ord. Som vist i eksemplene skjer det mange pragmatiske fenomener når vi tolker ytringer. Dette viser at det ikke er et en-til-en-forhold mellom det ordene betyr, og det man tolker inn, og at dette er avhengig av kontekst.

3.2 Begrepsjustering

Begrepsjustering er en av de pragmatiske prosessene som skjer når vi tolker en ytring, ifølge relevansteorien (se Falkum 2014; Carston 2002). Ved begrepsjustering tøyser man betydningen til et ord eller begrep når man skal tolke ordet i en kontekst (se bl.a. Wilson og Carston 2007). Begrepsjustering omtales også som en ad hoc-begrepskonstruksjon (se Falkum 2014; Wilson & Carston 2007), noe som kommer av at tolkninger av begreper, ord og ytringer ikke er permanente, men kontekstavhengig. Det finnes to typer begrepsjustering, avhengig av om et begrep får en utvidet eller mer spesifikk tolkning i kontekst. Dersom et ord får en mer spesifikk tolkning i kontekst, kalles det *begrepsinnsnevring*. Nedenfor presenteres noen eksempler på begrepsinnsnevring.

- (19) a. Det er enkelt å kjøpe et hus hvis du har *penger*. [Min oversettelse] (Wilson & Carston, 2007, s. 6)
- b. Churchill var en *mann*. [Min oversettelse] (Wilson & Carston, 2007, s. 6)

- c. En *liten* elefant kom mot dem.

I eksemplene ser vi hvordan de kursiverte ordene kan ha ulike betydninger i ulike kontekster. I (19a) kan tolkes i bokstavelig forstand som at hvis du har penger *i det hele tatt* er det enkelt å kjøpe et hus, mens den mer sannsynlige og relevante tolkningen er at det er enkelt å kjøpe et hus dersom man har en passende sum penger til det formål (Wilson & Carston, 2007, s. 6). I det andre eksempelet, (19b), ser vi hvordan begrepsinnsnevring kan skje i forskjellige retninger. Avhengig av situasjonen og konteksten rundt ytringen, kan Churchill bli beskrevet som at han var en mann, og ikke en dame, at han var en *typisk mann* eller en *ideell mann* (Wilson & Carston, 2007, s. 6). I det tredje eksempelet, (19c), ser vi adjektivet «liten» sammen med substantivet «elefant». Siden vi vet at elefanter er relativt store dyr, vil ytringen kunne fortelle oss at «liten» i dette tilfellet tilsvarer «liten til elefant å være». Adjektivet får her en underspesifisert betydning. Begrepene i eksemplene går fra å ha en generell betydning, til å få en mer spesifikk betydning i de bestemte situasjonene. På lignende måte som i disse eksemplene kan vi se for oss at også *i forhold til* kan ha en betydning som justeres til mer spesifikke tolkninger i kontekst.

Den andre typen begrepsjustering handler om når et begrep får en mer utvidet betydning i kontekst. Dette kalles *begrepsutvidelse*. Når et begrep er leksikalsk utvidet, har det en bredere og mer generell betydning enn det som ble lingvistisk kodet (Falkum, 2014, s. 324; Wilson & Carston, 2007, s. 8). Med lingvistisk kodet menes den bokstavelige betydningen til begrepet som ble brukt i ytringen. Eksempler på begrepsutvidelse vises nedenfor.

- (20) a. Plenen er *firkantet*.
b. Annette er en *engel*.
c. Bilen ble *svart* av å kjøre opp fjellveien.

Her ser vi hvordan begrepene i kursiv har fått en utvidet tolkning i kontekst. I (20a) kan tolkningen være at plenen er «tilnærmet firkantet», og brukes for å beskrive hvordan plenen ser ut. I (20b) beskrives Annette som en engel, noe som kan tolkes til at hun «har noen engleaktige egenskaper» eller at hun «er snill». At bilen ble *svart* i (20c) kan tolkes som at bilen ble «skitten», ut ifra at vi vet at en fjellvei ofte er møkkete og det kan ofte støve når man kjører. Begrepene som er brukt i eksemplene er i utgangspunktet konkrete begrep som beskriver utseende eller egenskaper til noe, mens de i disse sammenhengene, og avhengig av kontekst, får andre og videre betydninger enn begrepenes opprinnelige betydning.

3.3 Preposisjoners semantikk

Vanligvis forteller preposisjoner oss hvilken relasjon det er mellom ulike elementer, og de lokaliserer begivenheter og gjenstander i tid og rom (Faarlund et. al., 1997, s. 417). De kan også fortelle oss et eiendomsforhold. I «Jeg skal trene *på* treningssenteret *etter* middag, men da må jeg låne kortet *til* Ola.» [konstruert eksempel] vil *på* fortelle oss hvor noe befinner seg i forhold til noe annet, *etter* forteller oss når noe skjer, og *til* gir oss informasjon om et eiendomsforhold. Preposisjoner kan også ha en abstrakt funksjon hvor de blir brukt på måter som ikke gjelder verken tid eller rom. På lignende vis som i eksemplene i seksjonene ovenfor, kan man se for seg at også *i forhold til* vil kunne ha en betydning som utvides eller snevres inn i kontekst når uttrykket blir brukt i «universalpreposisjon»-bruksmåten.

3.4 Når ord endrer betydning over tid: semantisk endring

Språk er stadig i utvikling. Noen ord forsvinner fra språket på grunn av både kulturelle og sosiale årsaker, mens andre ord kommer inn i språket ved for eksempel lån fra andre språk. På denne måten er språket stadig i endring, og ofte vil mange ord få nye betydninger. Borthen og Knudsen forklarer det slik:

«At ord kan forandre betydning over tid, er velkjent. Det er også en kjent sak at tolkninger av et ord som på ett tidspunkt i historien var rent kontekstavhengige pragmatiske effekter, kan utvikle seg over tid til å bli en del av ordets semantikk (Traugott 2004). Sagt med Mira Ariels ord (2010: 273): “Yesterday’s inferences [...] turn into tomorrow’s codes.”

(Borthen & Knudsen, 2014, s. 400).

De trekker frem hvordan noe som kan bli tolket på en viss måte i dag fordi det er en pragmatisk tolkning, kan bli del av ordets betydning og semantikk i morgen. Altså, dagens pragmatikk er morgendagens semantikk. Som vist i seksjonene ovenfor, kommuniserer vi ofte noe mer eller noe annet enn det som sies med rene ord. Hvis vi alltid bruker et ord i akkurat den betydningen som er språklig kodet, skulle det ikke kunne endres over tid. Men siden vi alltid tøyler litt på betydningene av et ord i den ene eller andre retningen, kan vi ikke alltid vite hva som er den iboende betydningen eller hva som er kontekstbasert. Det legger opp til at nye generasjoner med språkbrukere kan tro at den utvidede betydningen i kontekst er den iboende betydningen. Derfor vil ord ha en tendens til å endre betydning over tid, og slik kan semantisk endring oppstå.

Det finnes ulike typer semantisk endring. Hollmann (2009) trekker frem generalisering og spesialisering som to av de tradisjonelle betydningsendringer vi har. Disse fenomenene kan ses på som det historiske motstykket til fenomenene begrepsutvidelse og begrepsinnsnevring. Generalisering og spesialisering er altså begrep vi kan bruke om en historisk semantisk endring, mens begrepsutvidelse og begrepsinnsnevring er det som skjer i selve tolkningsøyeblikket. Hollmann forklarer fenomenene generalisering og spesialisering slik:

“The second traditional classification of changes in meaning is in terms of whether it becomes broader or narrower. *Dog* used to refer not to any old dog, but to some specific large and strong breeds. It is interesting in this connection to compare English to Dutch, where this is still the case: to a Dutchman the word *dog* summons up an image of a Great Dane or perhaps the kind of dog featured in the film *Turner and Hooch* (*Dogue de Bordeaux*); to talk about dogs in general he would use the word *hond*. (The English cognate *hound* has gone in the opposite direction: it now describes some particular breeds used in hunting.) The development the English word *dog* has undergone is known as generalisation, widening or broadening. (As is so often the case in linguistics and other sciences, several different terms are around for what is essentially the same thing.) The opposite of generalisation is specialisation (also known as narrowing). In Middle English any young person could be called a *girl*; the restriction to female young persons is a development that occurred in the early Modern period”.

(Hollmann, 2009, s. 528).

Her viser Hollmann til eksempler i engelsk hvor ordet «dog» har gått fra å ha betydningen spesifikt store og sterke raser, til hvilken som helst type hund innenfor hunderasen, og dermed har gjennomgått en betydningsendring der betydningen blir mer generell, som ved «broadening» (begrepsutvidelse). Ordet «girl» har gått fra å ha betydningen «hvilken som helst ung person», til å spesifikt bety ung kvinnelig person, og har dermed gått fra en generell mening til en mer spesifikk, som ved «narrowing» (begrepsinnsnevring). Disse typene semantisk endring, nemlig generalisering eller spesialisering, er trolig relevant for uttrykket *i forhold til*.

Min hypotese for *i forhold til* er at uttrykkets semantikk har endret seg over tid, enten i form av generalisering eller spesialisering. Dersom jeg i undersøkelsen finner flere ulike bruksmåter i nyere tid enn for noen tiår siden, tyder det på at uttrykket har endret semantikk gjennom begrepsutvidelse slik at det har fått en mer generell betydning over tid. Det vil si at uttrykkets semantikk i dag omfatter mer enn begreps betydning for noen tiår siden. Dersom jeg derimot finner færre bruksmåter i nyere tid enn tidligere, kan den motsatte prosessen ha skjedd, nemlig begrepsinnsnevring som over tid har ført til en mer spesifikk semantikk enn tidligere.

4 Metode og empiri

I denne masteroppgaven undersøker jeg den historiske utviklingen av uttrykket *i forhold til*, mer presist hvorvidt bruken og betydningen av uttrykket har endret seg de siste 50 årene. Jeg vil gjennom tre synkrone studier si noe om diakronien til uttrykket *i forhold til*. For å undersøke hvordan *i forhold til* blir brukt på ulike tidspunkt, har jeg benyttet meg av korpusundersøkelse, da dette gir tilgang på en stor mengde datamateriale. I korpusene har jeg enkel tilgang på faktisk språkbruk blant mange forskjellige språkbrukere på ulike tidspunkt, noe som gjør forskningen effektiv.

I undersøkelsen har jeg funnet eksempler på bruken av *i forhold til* i ulike korpus. Gjennom søkemotoren Glossa brukte jeg NoWaC-korpuset, LIA-korpuset, og TAUS-korpuset, og gjennom søkemotoren til Retriever brukte jeg Atekst. Fra korpusene samlet jeg inn tekstutdrag med *i forhold til* i, med en del kontekst for å kunne tolke bruksmåtene. Jeg annoterte eksemplene, hvilket korpus de var fra, når korpusene var samlet inn og hvilken dato jeg lastet ned treffene. For hvert eksempel med *i forhold til* brukte jeg min egen intuisjon og vurderte hvordan uttrykket ble brukt. Mer spesifikt vurderte jeg hvilken av bruksmåtene i (17) uttrykket tilsvarte i hvert tilfelle. Dersom eksemplene ikke tilhørte bruksmåte 1, vurderte jeg hvilket annet eller hvilke andre ord eller uttrykk eksemplene kunne parafraseres med. Disse annoteringene finnes i vedlegg 1. På denne måten har jeg supplert korpusstudiene ved å også bruke introspeksjon som forskningsmetode. Når jeg vurderte hvorvidt eksemplene passet innenfor hver av bruksmåtene måtte jeg parafrasere og teste ulike alternativ. I tillegg måtte jeg i noen tilfeller se på hvordan eksemplene passet inn i en større kontekst for å kunne vurdere hvordan *i forhold til* kunne tolkes.

I de følgende delkapitlene vil jeg komme nærmere inn på korpus som metode, mer om hvilke korpus jeg har benyttet meg av og hvordan jeg har annotert datamaterialet mitt, fordeler og ulemper ved korpus som metode, og til slutt om introspeksjon som metode.

4.1 Om korpus

En metode for å samle store mengder språkeksempler på en effektiv måte er gjennom elektroniske korpus. Et korpus er enkelt forklart en samling av tekster, og er som Johansson beskriver «a body of texts put together in a principled way and prepared for computer processing» (Johansson, 1998, sitert i Johannessen, 2003, s. 141). Et korpus er altså klart for databehandling, noe som effektiviserer arbeidet når man forsker på språk. Elektronisk

tekstkorpus forutsetter at man har tilgang til en PC, men har man en PC, kan man jobbe med den uansett hvor man er. Dette gjør korpus til en foretrukket metode for å raskt kunne samle store mengder data.

Et korpus kan inneholde både skriftspråk, talespråk, og det kan være flerspråklig. Ved elektroniske korpus har man oftest et søkesystem som gjør det mulig å søke på enkelte ord, uttrykk eller grammatiske kategorier (Johannessen, 2003, s. 141). I og med at det å studere historiske endringer i språk krever nedskrevne data, ble det å bruke korpus det naturlige metodevalget for denne studien.

Man kan benytte seg av korpus som både kvantitativ og kvalitativ metode (Johannessen, 2003, s. 149). Selv om man jobber med store datamengder, trenger ikke korpus å være en kvantitativ metode. Som Johannessen (2003) påpeker, kan man se på data fra korpus som «tause» informanter som gir oss store mengder datamateriale. Hvor detaljerte data man kan få avhenger av hvor nøyaktig og spesifisert det aktuelle korpuset er.

4.1.1 Korpusene brukt i min undersøkelse

Jeg har benyttet meg av både talespråkskorpus og skriftspråkskorpus i min undersøkelse. Korpusene jeg har hentet datamaterialet mitt fra er NoWaC, TAUS, LIA og Atekst.

For å undersøke bruken av *i forhold til* fra 1970-tallet har jeg benyttet meg av TAUS-korpuset, et materiale fra Talemålsundersøkelsen i Oslo. TAUS-korpuset er tilgjengelig via søkeverktøyet Glossa. Talemålsundersøkelsen baserer seg på uformelle intervjuer med folk fra Oslo, og intervjuene handler om opplevelser og beskrivelser fra barndom og oppvekst. Intervjuene er gjort i år 1971 til 1973. Den språklige stilen i intervjuene er beskrevet som uformell dagligtale, noe som gir tilgang på et lite normert talespråk. Talespråk er for øvrig allerede mindre normert enn skriftspråk, noe som gjør det interessant å se på talespråkskorpus i tillegg til skriftspråkskorpus. TAUS-korpuset fantes som TAUS v.2 og TAUS v.3 på Glossa. I TAUS v.2 fikk jeg 27 treff på *i forhold til*, mens i TAUS v.3 var det 35 treff. Siden alle eksemplene fra TAUS v.2 også var del av TAUS v.3 har jeg kun benyttet meg av TAUS v.3. I annoteringen har jeg til sammen 32 eksempler fra TAUS, da noen av eksemplene av ulike årsaker ikke var mulig å bruke.

LIA norsk er et korpus bestående av eldre dialektopptak fra mellom 1937 og 1996, og ble utarbeidet gjennom LIA-prosjektet. Korpuset inneholder opptak og transkripsjoner fra et forskningsprosjekt utført av de fire universitetene Universitetet i Oslo, NTNU, Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø. I likhet med TAUS-korpuset, ligger også LIA under

søkemotoren Glossa. LIA-korpuset er et talespråkskorpus, og i tillegg til å se transkripsjoner både på lydnær og standardisert variant, har man også tilgang på det originale taleopptaket i de fleste tilfellene. Dette gjør det mulig å undersøke konteksten rundt ytringene ytterligere, noe som flere ganger var nødvendig fordi eksemplene jeg fikk opp ved å søke på *i forhold til* ofte var veldig korte. I LIA-korpuset kan man spesifisere blant annet kjønn, yrke, alder og sted på informantene, men det var kun opptaksår som var relevant i min undersøkelse. For eksemplene jeg har brukt var opptaksårene mellom 1957 og 1995. I søket på *i forhold til* fikk jeg 120 funn, og jeg har annotert 68 av disse funnene. De 68 eksemplene var de første som var listet opp.

LIA-korpuset, sammen med TAUS, gir gode muligheter til å undersøke et mindre normert språk siden de er talespråkskorpus, samt at dette er data som ble produsert ganske langt tilbake i tid, minst 28 år. Likevel må det poengteres at de to korpusene ikke er fra nøyaktig samme tidsperiode, da TAUS er fra 1971 til 1973 og LIA er fra 1957 til 1995.

Tekstlaboratoriet hadde per nå ikke noe nyere talespråkskorpus, derfor har jeg ingen sammenligningsgrunnlag på talespråk i form av korpus fra nyere tid.

Jeg benyttet meg av Atekst både for å undersøke bruken av *i forhold til* fra 1970-1975 og fra 2022-2023. Atekst er et mediearkiv eid av Retriever, som gir tilgang på tusenvis av kilder fra 1945 til i dag (Atekst). Atekst-korpuset er et skriftspråkskorpus som inneholder alt fra nyheter fra redaksjonelle medier, til kommunale nettsider. Til sammen inneholder Atekst nærmere 1,5 milliard artikler fra nærmere 3000 forskjellige kilder (Atekst), og korpuset oppdateres hver dag. Søkemotoren gir blant annet mulighet til å velge ut en spesifikk kilde du ønsker å undersøke blant de kildene de har tilgjengelig, man kan selv definere søkeperioden, velge å se etter en eksakt frase eller utelate bestemte ord, sammenligne søk og man kan velge om man vil søke i hele artikkelen eller kun for eksempel overskriften. Her var det svært relevant for meg å kunne definere søkeperioden og ha muligheten til å søke på en eksakt frase. I tillegg kan man se statistikk på hvor hyppig et ord eller uttrykk er brukt. Dette var noe jeg i utgangspunktet tenkte å bruke som supplement for å vise forskjell på hyppighet av *i forhold til* i de ulike tidsperiodene, men på grunn av at dagens datamateriale i korpus er utrolig mye større enn i den eldste tidsperioden, ville ikke dette gitt noen sammenlignbare data.

I Atekst valgte jeg egendefinert periode, fra 1. januar 1970 til 31. desember 1975, spesifisert med VG som kilde. Videre i oppgaven vil jeg omtale dette søket som Atekst 1. Her var de fleste eksemplene uleselig fordi de har blitt scannet inn, noe som gjorde at jeg måtte gå inn på de vedlagte PDF-filene for å se på originalkilden, altså det originale avisutklippet. I PDF-

filene måtte jeg lete meg frem til hvor i teksten *i forhold til* var nevnt, for så å notere meg eksempelet. Datainnsamlingen ble derfor mer tidkrevende enn i de andre korpussøkene, men samtidig fikk jeg også god tilgang på konteksten rundt bruken av uttrykket ved å gå inn på originalkildene. Siden de nyeste eksemplene var de første som kom opp måtte jeg variere litt hvilke sider jeg tok eksempler fra for å kunne dekke mer av perioden jeg søkte i. Jeg har til sammen annotert 50 eksempler fra Atekst 1. 15 av eksemplene er fra 1974, 23 av eksemplene er fra 1973 og 9 av eksemplene er fra 1972. Derfor er den reelle perioden jeg undersøkte altså fra 1972 til 1974.

Den andre egendefinerte perioden i Atekst er fra 1. januar 2022 til 1. mars 2023. Jeg spesifiserte søket til å gjelde både VG i papirform og VG Nett. Eksemplene fra papirform var svært oversiktlig presentert i søkemotoren, mens for noen av eksemplene fra VG Nett måtte jeg inn på originalkilden for å få en tilstrekkelig kontekst rundt ytringen. Jeg tok for meg de første 100 eksemplene, med unntak av noen få tilfeller som var uforståelig. Videre i oppgaven vil jeg omtale dette søket som Atekst 2.

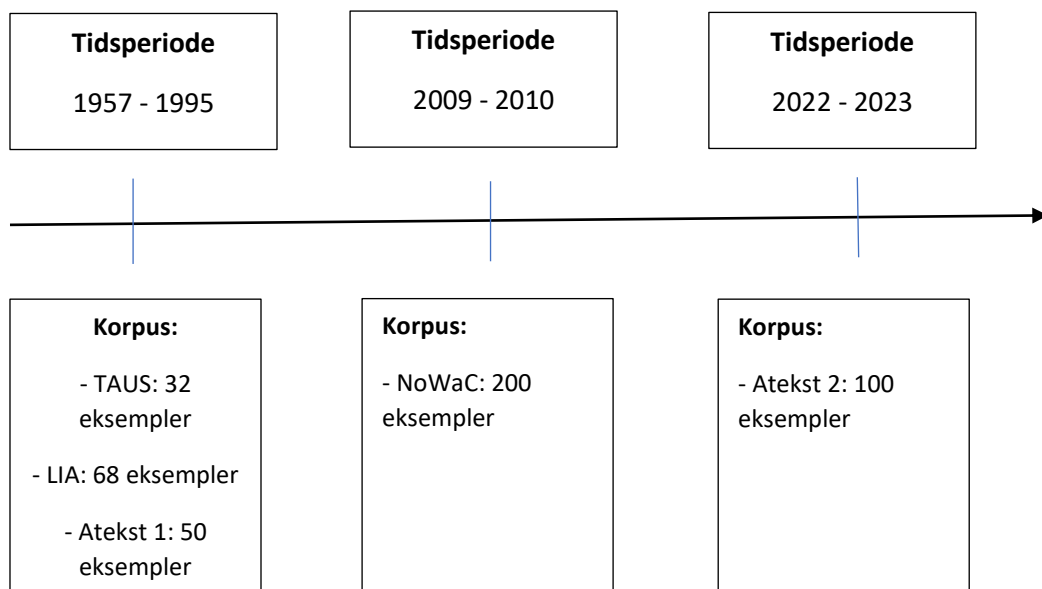
Jeg hadde opprinnelig en plan om å kun bruke Atekst for å undersøke den nyere bruken av *i forhold til*. Da Atekst-korpuset var utilgjengelig på det tidspunktet jeg startet datainnsamlingen, fant jeg det mest oppdaterte korpuset som var tilgjengelig, nemlig NoWaC, som ligger under søkemotoren Glossa. NoWaC står for Norwegian Web as Corpus, og er et nettbasert korpus på bokmål med omtrent 700 millioner ord (UiO, 2021). NoWaC-korpuset er hentet fra internettdomener i Norge, og ble samlet inn mellom november 2009 og januar 2010 (UiO, 2021). Dette korpuset gir for øvrig ikke informasjon om primærkilde, eksakt årstall eller noe informasjon om hvem som har skrevet det, men i mitt tilfelle var dette heller ikke nødvendig.

I NoWaC-korpuset søkte jeg opp *i forhold til*. Her behøvde jeg ikke å foreta meg noe ekstra for å få opp det eksakte uttrykket, så jeg unngikk tilfeller hvor kun «i», kun «forhold» og kun «til» dukket opp. I søket virket det som det var en standard på 15 ord som kontekst, altså 15 ord foran uttrykket og 15 ord bak. Denne økte jeg fra 15 ord til 30 ord for å få en bedre forståelse av konteksten rundt eksemplene. For søket på *i forhold til* ble resultatet 137949 treff. Jeg tok for meg de drøyt første 200 eksemplene, noe som gjør datautvelgelsen tilfeldig. I noen tilfeller valgte jeg å hoppe over enkelte eksempler fordi de ikke ga noen som helst mening, mens i andre tilfeller har jeg også annotert slike eksempler fordi det åpner for diskusjon rundt bruken av uttrykket. Blant annet valgte jeg å hoppe over dette eksempelet: «i forhold til preposisjoner vil i forhold til drepe mye i forhold til språket vårt. Skjerp dere,

spesielt dere journalister!», hvor avsenderen åpenbart kun har brukt *i forhold til* for å få frem et poeng.

I min undersøkelse benytter jeg meg som nevnt både av skriftspråkskorpus og talespråkskorpus. NoWac-korpuset er et skriftlig korpus, men likevel ligger trolig mye av eksemplene fra NoWac-korpuset tett opp mot talespråk, da dette korpuset inneholder alt som fantes på .no-domene i en viss tidsperiode. Der kan vi finne eksempler fra blant annet blogger og diskusjonsforum, som er tekstsjangre som kan ligge tettere opp til talespråket. I tillegg er mange av eksemplene fra Atekst 2 intervjuer, hvor man får direkte sitater fra intervjuobjektene talespråk. På denne måten kan det sies at selv om Atekst-korpusene og NoWac-korpuset først og fremst er skriftspråk, er det likevel sannsynlig at flere tilfeller er nokså talespråksnært.

Figur 1 nedenfor viser en oversikt over datamaterialet jeg har samlet inn, med tre tidsperioder, hvor mye materiale jeg har og fra hvilken kilde.

Figur 1. Korpus fra ulike tidsperioder i studien min

4.1.2 Fordeler og ulemper med korpus som metode

Som med andre metoder er det både fordeler og ulemper ved å bruke korpus som metode. Jeg har allerede vært inne på fordelene ved at man kan samle store datamengder og at man kan spesifisere søket sitt. I tillegg er det en fordel at man kan oppdage nye og overraskende data, og at man unngår at «datainnsamlingen kan farges av forskerens hypoteser» (Johannessen, 2003, s. 149). Forskeren må forholde seg til dataen som finnes i korpuset, og har mindre

mulighet til å eksempelvis stille spørsmål som kan vinkle svarene i en retning som tilsvarer ens hypoteser. Måten jeg har innhentet dataen på er å ta de første eksemplene jeg har fått opp i søkene, eller å velge et tilfeldig utvalg, noe som gjør forskningen tilfeldig og at jeg unngår bias. Med mindre forskeren bruker helt feilaktige søkemetoder, er det liten fare for at forskeren påvirker datainnsamlingen ved bruk av korpus (Johannessen, 2003, s. 160). Denne fordel er med på å minke problemene som kan oppstå ved bruk av introspeksjon, som jeg vil komme tilbake til nedenfor. En annen fordel med korpus som metode er at de har angivelse av når dataene er hentet inn, noe som er positivt for å kunne si noe om historisk utvikling. Som Johannessen (2003) påpeker, er «datainnsamling ved hjelp av korpus [...] i praksis den eneste metoden der dataene kan etterprøves» (s. 162). Dette er med på å øke reliabiliteten til undersøkelsen.

På den andre siden er det ulemper knyttet til korpus som metode. Til tross for at det er en fordel med den store datamengden, vil det samtidig være en ulempe i form av at man ikke alltid vet hvilken språklig bakgrunn den som har skrevet tekstene i korpusene har, og det vil dermed også være vanskelig å følge opp funnene og spørsmålene (Johannessen, 2003, s. 149). I en korpusstudie har jeg ikke muligheten til å spørre informanten hva som egentlig mentes eller hvorfor hen brukte uttrykket. For videre forskning vil man kunne benytte seg av informanter og gjøre akseptabilitetstester for å kartlegge hvordan *i forhold til* forstås og brukes, eller intervjuer for å undersøke informanters bevissthet rundt bruken, noe som ville vært svært interessant.

Jeg har som nevnt undersøkt bruken av *i forhold til* i VG og på VG-nett. Det at kilden er så spesifikk kan være en ulempe i og med at det begrenser omfanget av bruken. Likevel er dette et bevisst valg jeg har tatt, fordi det dermed danner et minimalt par, altså bruken av *i forhold til* i en og samme dagsavis til to ulike tidspunkt. Dette gjør at jeg kan sammenligne hvordan utviklingen har skjedd innenfor en og samme tekstsjanger.

4.2 Introspeksjon

Jeg har annotert korpusene ut fra de kategoriene for *i forhold til* som jeg presenterte i Seksjon 2. Jeg har brukt min egen språklige intuisjon, altså introspeksjon, for å vurdere hvordan *i forhold til* er brukt i hvert enkelt eksempel fra korpusene. Mer presist har jeg vurdert om uttrykket blir brukt i bruksmåte 1, «relasjonstolkningen», eller i bruksmåte 2, «ikke-relasjonstolkningen», og hvilken underkategori eksempelet representerer.

Det å benytte seg av introspeksjon er en svært utbredt metode i lingvistikkforskning ved forskning på eget språk, og brukes for å vurdere hvorvidt grammatiske konstruksjoner er akseptable eller ikke (Johannessen, 2003, s. 139), eller for å vurdere hvordan ord eller uttrykk tolkes (se Borthen og Knudsen, 2014). Å bruke introspeksjon er en svært effektiv metode for å vurdere data, da man ikke er avhengig av andre. Introspeksjon er likevel en svært problematisk metode av ulike årsaker, noe Johannessen påpeker i disse seks punktene:

- «1) Det er umulig for andre forskere å etterprøve dataene
 - 2) Siden forskeren strengt tatt bare bruker data fra sin egen idiolekt, blir det meningsløst å argumentere mot riktigheten av dataene
 - 3) Det er vanskelig å si hvor generelle hypotesene og teoriene som er dannet på grunnlag av dataene kan være
 - 4) Forskeren går lett i den fella at han eller hun farger evalueringen av dataene ut fra hypotesen eller sitt teoretiske ståsted
 - 5) Mange, også forskere, har en feilaktig oppfatning av hvordan ens egen språkbruk egentlig er
 - 6) Mangelen på input fra andre gjør at man overser andre relevante data»
- (Johannessen, 2003, s. 139).

Problemene Johannessen peker på kan oppsummeres med at introspeksjon i hovedsak er problematisk fordi det kun baserer seg på én enkelt språkforskers intuisjon. Likevel er det i mange tilfeller en helt nødvendig metode for å vurdere data (jf. Borthen & Knudsen, 2014). Min egen intuisjon bygger på beskrivelsene av Bruksmåte 1 og Bruksmåte 2 presentert ovenfor. Alt av datamateriale og annotering er vedlagt, og dato for annotering er nedskrevet. Dermed øker dette muligheten for etterprøvbarehet for leseren ved at de kan gå gjennom datamaterialet og selv vurdere eksemplene, og om de tolker dem likt som min annotering eller ikke. Dette minker problem 1. I tillegg minker problem 3 fordi leseren selv kan vurdere om hen er enig i analysene mine av det vedlagte annoterte datamaterialet.

Min datainnsamling foregikk før jeg valgte teoretisk rammeverk, noe som også minker problematikken i punkt 4. Samtidig er dette et punkt det er spesielt viktig å være bevisst på i analysearbeidet, hvor jeg må forsøke å være så objektiv som mulig. Problem 2 og 5 unngås ved at jeg bruker autentiske eksempler fra korpusene. Likevel må jeg innrømme at det i flere tilfeller har vært utfordrende å vurdere eksemplene, spesielt å plassere de innenfor underkategoriene for bruksmåte 2. I den sammenheng vil jeg også nevne at disse

utfordringene førte til at interessante og relevante funn dukket opp. Det åpnet for at jeg fant flere ulike måter å bruke *i forhold til* på, som vist i delkapittel 2.1.3, som ikke tidligere har vært omtalt i faglige arbeider eller i media så vidt meg bekjent. I tillegg fikk jeg en større innsikt i hvilke spesifikke preposisjoner *i forhold til* kan erstattes med. Utfordringene rundt bruken av introspeksjon ga rom for å diskutere de tilfellene som var spesielt vanskelige å vurdere. Gråsonen og tvetydigheten i flere av eksemplene er også et svært interessant aspekt i min undersøkelse. Jeg vil også argumentere for at problem 6 er relativt lite problematisk i denne undersøkelsen fordi jeg har kombinert introspeksjon med korpusundersøkelse, noe som gjør at jeg også finner data jeg trolig ikke hadde kommet på av meg selv.

4.2.1 Representative og generaliserbare data

Til slutt må det nevnes at min undersøkelse ikke nødvendigvis er representative for hele befolkningen og i alle sjangre. I tillegg har jeg kun undersøkt et lite antall tilfeller.

Talespråkskorpusene har et begrenset antall informanter, men er likevel spredt både med tanke på informantenes bosted og alder. Jeg har selv valgt å begrense meg til VG og VG Nett som kilde i Atekst, noe som danner et minimalt par og kan vise hvordan bruken av *i forhold til* har utviklet seg ved Norges største mediehus. Her kan det imidlertid nevnes at det var mer vanlig å kontrollere språket ved bruk av korrekturlesere før enn nå, men at man samtidig må anta at journalister og andre yrkesskribenter alltid til en viss grad er bevisst på språket (Hårstad, Lohndahl & Mæhlum, 2017, s. 148). NoWaC-korpuset er mer omfattende og innebærer alle sjangre på .no-domenet over en viss periode, noe som trolig gjør dette mer representativt for hele befolkningen enn de andre korpusene. Til sammen gir undersøkelsen et innblikk i hvordan *i forhold til* brukes eller har blitt brukt av ulike språkbrukere til ulike tidspunkt i historien.

5 Resultater og drøfting

5.1 Funn

I denne seksjonen vil jeg presentere funnene fra undersøkelsen. Som nevnt baserer annoteringen seg på listen av bruksmåtene for *i forhold til*, vist nedenfor:

(17) Bruksmåter for *i forhold til*

1) Bruksmåte 1: «Relasjonstolkninger»

a) Sammenligning

- «Og så er det mykje kaldare der om vinteren *i forhold til* andre plassar.» [Atekst 1, min utheving]

b) Relativt til

- «Hvor lå boden *i forhold til* tomtegrensen?» [Atekst 1, min utheving]

c) En forholdsmessig relasjon

- «Prisen *står ikke i forhold til* nytten, den er for dyr.» [Atekst 2, min utheving]

d) Overensstemmelse

- «Det er vedtatt et system for hvordan legemidler skal metodevurderes og vurderes *i forhold til* prioriteringskriteriene [...].» [Atekst 2, min utheving]

2) Bruksmåte 2: «Ikke-relasjonstolkninger»

a) «Universalpreposisjon»

- «Er hjelpsom, utadvent og kontaktsøkende *i forhold til* voksne.» [NoWac, min utheving]

b) Når det gjelder/med tanke på/angående

- «De kan ikke innrømme at de har tatt feil, heller ikke *i forhold til* den omstridte null Covid-strategien.» [Atekst 2, min utheving]

I min undersøkelse er det mest interessant å se nærmere på kategorien bruksmåte 2, for å kunne diskutere den historiske utviklingen av bruken til *i forhold til*. Derfor vil jeg ikke gå nærmere inn på hvilken av underkategoriene i bruksmåte 1 eksemplene hører til, men heller fokusere på underkategoriene i bruksmåte 2. I det følgende vil funnene for hvert korpus innenfor hver tidsperiode presenteres.

5.1.1 1957-1995

I denne delen presenteres funnene fra de eldste korpusene jeg har undersøkt. Tidsperioden strekker seg fra 1957 til 1995, men har størst andel funn fra tidlig 1970-tall.

Som vi kan se i tabell (1) nedenfor tilhører 28 av 32 (88%) eksempler fra TAUS-korpuset bruksmåte 1.

(1) TAUS-korpuset 1971-1973

Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
28 (88%)	1 (3%)	3 (9%)	32 (100%)

Kun ett av eksemplene er vurdert til bruksmåte 2b:

«[...] nærmest for å høre hvordan han har det liksom hvordan han har det *i forhold til* sine interesser». [TAUS, min utheving]

Jeg har vurdert dette til å kunne parafraseres med *når det gjelder*. Selv om det er nokså få eksempler fra dette korpuset, viser det likevel en tendens til hvordan *i forhold til* ble brukt i 1971-1973. I denne perioden ser vi at *i forhold til* hovedsakelig brukes som bruksmåte 1, med 88% av eksemplene. Kun ett eksempel, 3%, er bruksmåte 2 som vist ovenfor, og tre eksempler, 9%, er i kategorien «Uklar». De tre uklare eksemplene kan gjenfinnes i det annoterte datamaterialet i vedlegg 1.

Av de 68 eksemplene fra LIA-korpuset er 66 av eksemplene bruksmåte 1, kun ett eksempel er bruksmåte 2 og kun ett eksempel er vanskelig å tolke, som vist i tabellen nedenfor.

(2) LIA-korpuset 1957-1995

Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
66 (97%)	1 (1,5%)	1 (1,5%)	68 (100%)

Eksempelet for bruksmåte 2 presenteres her:

«Du må legge opp lite grann i *i forhold til* at, ja enkelte vaksenkontaktar har med enkelte ungar å gjere». [LIA, min utheving]

I eksempelet ser vi at informanten har stammet midt i setningen, noe som også kunne høres på lydopptaket tilhørende eksempelet. Når jeg parafaserer setningen, velger jeg derfor å utelate den ene i'en i parafraseringen. Forslag til parafrasering er:

«Du må legge opp lite grann *med tanke på/for* at, ja enkelte vaksenkontaktar har med enkelte ungar å gjere».

Eksempelet kan derfor høre til i begge underkategoriene for bruksmåte 2. Her kan det nevnes at opptaksåret er 1982 og at informanten på dette tidspunktet er 29 år gammel.

Når det gjelder eksempelet kategorisert som «Uklar», er dette fordi bruken av *i forhold til* i denne setningen var uforståelig.

«Det var vel det som var det første eller det var jo eit skatteobjekt *i forhold til* em e og i si tid hadde jo ikkje inntektsskatt sånn sett»

Her kan det se ut som om informanten kutter en setning midt i, fordi hen kommer på noe annet, noe som gjør at vi ikke kan se hvilken måte vedkommende bruker *i forhold til* på.

Av de 50 eksemplene fra Atekst-korpuset fra 1972 til 1974, er 41 (82%) av eksemplene bruksmåte 1, tre (6%) av eksemplene er bruksmåte 2 og i seks (12%) eksempler er det vanskelig å tolke hvilken bruksmåte eksempelet hører til.

(3) Atekst 1 1970-1975

Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
41 (82%)	3 (6%)	6 (12%)	50 (100%)

For alle tre eksemplene som har bruksmåte 2 er de under kategorien «universalpreposisjon», altså underkategori 2a. Nedenfor vises et av eksemplene.

«Så kan det jo falle noen inn å spørre om det «lønner seg» - det vil si om velgerne lar seg påvirke *i forhold til* all ståheien for å oppnå deres gunst og stemme.» [Atekst 1, min utheving]

I eksempelet ovenfor kan *i forhold til* parafraseres med *av*, som vist nedenfor.

«Så kan det jo falle noen inn å spørre om det «lønner seg» - det vil si om velgerne lar seg påvirke *av* all ståheien for å oppnå deres gunst og stemme.»

Fra denne tidsperioden ser resultatene altså slik ut:

(4) Tidsperiode 1957-1995 oppsummert

Korpus	Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
LIA (1957-1995)	66 (97%)	1 (1,5%)	1 (1,5%)	68 (100%)
TAUS (1971-1973)	28 (88%)	1 (3%)	3 (9%)	32 (100%)
Atekst 1 (1972-1974)	41 (82%)	3 (6%)	6 (12%)	50 (100%)
Totalt	135 (90%)	5 (3,5%)	10 (6,5%)	150 (100%)

Selv om disse resultatene kommer fra ulike korpus og noe ulike tidsrom, har jeg likevel valgt å også legge sammen resultatene i en totalsum, siden jeg tross alt regner dette som én felles tidsperiode. For å påpeke at det er ulike korpus og ulike tidsrom, har resultatene fra hver enkelt korpus likevel blitt presentert hver for seg ovenfor. Tendensene for perioden vil kommenteres i oppsummeringen av funnene.

5.1.2 2009-2010

I tidsperioden 2009 til 2010 har jeg benyttet meg av NoWaC-korpuset. Fra NoWaC-korpuset har jeg annotert 200 eksempler. Av disse er 74 (37%) av eksemplene bruksmåte 1, 98 (49%) eksempler er bruksmåte 2, og i 28 (14%) eksempler er bruksmåten uklar.

(5) NoWaC-korpuset

Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
74 (37%)	98 (49%)	28 (14%)	200 (100%)

Her ser vi at omtrent halvparten av eksemplene tilhører bruksmåte 2. Årsaken til at hele 28 (14%) eksempler var tvetydig eller utolkbare *kan* være mangel på nok kontekst. Siden korpuset inneholder alt som var å finne på .no-domenet i 2009 og 2010, er det trolig mye ubearbeidet tekst, noe som også kan ha en innvirkning.

I tabell (6) nedenfor, ser vi hvordan eksemplene i bruksmåte 2 fordeler seg i underkategoriene «universalpreposisjon» (2a) og «når det gjelder/med tanke på/angående» (2b). Mange av eksemplene kunne for øvrig være både underkategori (2a) og (2b), noe som vises i «begge»-kolonnen.

(6) Bruksmåte 2 i NoWaC

«Universalpreposisjon»	Når det gjelder/med tanke på/angående	Begge	Sum
41 (42%)	5 (5%)	52 (53%)	98 (100%)

I 41 (42%) av tilfellene kan eksemplene parafraseres med en mer presis preposisjon, i fem (5%) av tilfellene kan de parafraseres med *når det gjelder, med tanke på* eller *angående*, mens i hele 51 (53%) av tilfellene kan eksemplene parafraseres med begge deler. Et eksempel på dette ser vi her:

«Det gjelder bosteder, etableringssteder og ikke minst *i forhold til* turistnæringa.»
[NoWaC, min utheving]

Eksempelet ovenfor kan parafraseres slik:

«Det gjelder bosteder, etableringssteder og ikke minst *når det gjelder/for* turistnæringa.»

I tillegg til å kunne parafraseres med *når det gjelder* og *for*, ville setningen fungert like godt dersom uttrykket *i forhold til* hadde blitt utelatt fra setningen. Hvorvidt det passer best med *for* eller *når det gjelder* kommer an på hva som menes med utsagnet, noe jeg ikke kunne fastslå ut ifra den lille konteksten som var tilgjengelig. Derfor har jeg i mange tilfeller måttet gjort som i eksempelet ovenfor, nemlig å foreslå flere alternativer som kunne blitt brukt istedenfor *i forhold til*. Blant de 51 tilfellene som kan plasseres i både underkategori (2a) og (2b), er det i 36 av tilfellene snakk om preposisjonen *for* sammen med enten *når det gjelder* eller *med tanke på*, slik som vist i eksempelet ovenfor. Når jeg sier sammen med, mener jeg at det da *enten* kan være de nevnte frasene, eller en preposisjon i et og samme eksempel, avhengig av hvilken betydning som passer best inn i konteksten. I de resterende tilfellene er det enten *når det gjelder, med tanke på* eller *angående*, sammen med preposisjonene *til, ved, om, mot, med, i, ut ifra, overfor* eller *av*. I flere tilfeller kan det være flere preposisjoner som passer for hvert eksempel, og for mange tilfeller kan både *når det gjelder* og *med tanke på* brukes i samme eksempel. Dette viser utfordringen med å vurdere hva som egentlig menes når man bruker *i forhold til*.

5.1.3 2022-2023

For dagens bruk av *i forhold til* har jeg benyttet meg av Atekst-korpuset. I søket på *i forhold til* for 2022 til 2023 i Atekst har jeg annotert 100 eksempler.

(7) Atekst 2022-2023

Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
46 (46%)	48 (48%)	6 (6%)	100 (100%)

Som vist i tabellen ovenfor er omtrent halvparten av eksemplene bruksmåte 1 og omtrent halvparten bruksmåte 2. For seks av eksemplene har det vært spesielt utfordrende å vurdere. Det vil si, i de seks eksemplene har jeg både basert på setningene og den tilgjengelige konteksten ikke klart å fastslå om de tilhører bruksmåte 1 eller bruksmåte 2. Nedenfor ser vi hvordan tilfellene av bruksmåte 2 fordeler seg i underkategoriene:

(8) Bruksmåte 2: «Universalpreposisjon» eller «når det gjelder/med tanke på/angående»

«Universalpreposisjon»	Når det gjelder/med tanke på/angående	Begge	Sum
16 (33%)	8 (17%)	24 (50%)	48 (100%)

Blant eksemplene vurdert til bruksmåte 2 er henholdsvis 16 (33%) eksempler som *kun* «universalpreposisjon», åtte (17%) eksempler *kun* «når det gjelder/med tanke på/angående», mens hele halvparten av eksemplene kan vurderes som begge kategoriene. Slik som fra de andre korpusene har jeg også her måttet foreslå flere bruksmåter for hvert eksempel. Ut ifra eksemplene og kontekstene rundt eksemplene, er det likevel utfordrende å fastslå hva som er den faktiske betydningen av *i forhold til* i mange tilfeller.

I 16 av tilfellene hvor eksempelet kan tilhøre begge underkategoriene, er det snakk om enten *når det gjelder, med tanke på* eller *angående* (eller flere av dem samtidig) sammen med preposisjonen *for*. Her er et eksempel:

«Madsen mener Arsenal's fire neste ligakamper blir svært avgjørende *i forhold til* gullkampen.»

Dette eksempelet kan parafraseres slik:

Madsen mener Arsenal's fire neste ligakamper blir svært avgjørende *i/for/med tanke på/* gullkampen.

Som vist ovenfor kan *i forhold til* her erstattes med både *i, for* og *med tanke på*. I resterende tilfeller hvor *når det gjelder, med tanke på* eller *angående* kan brukes sammen med en

preposisjon, er det preposisjonene *med, om, til, av, frem mot* og *overfor* som kan erstatte *i forhold til*.

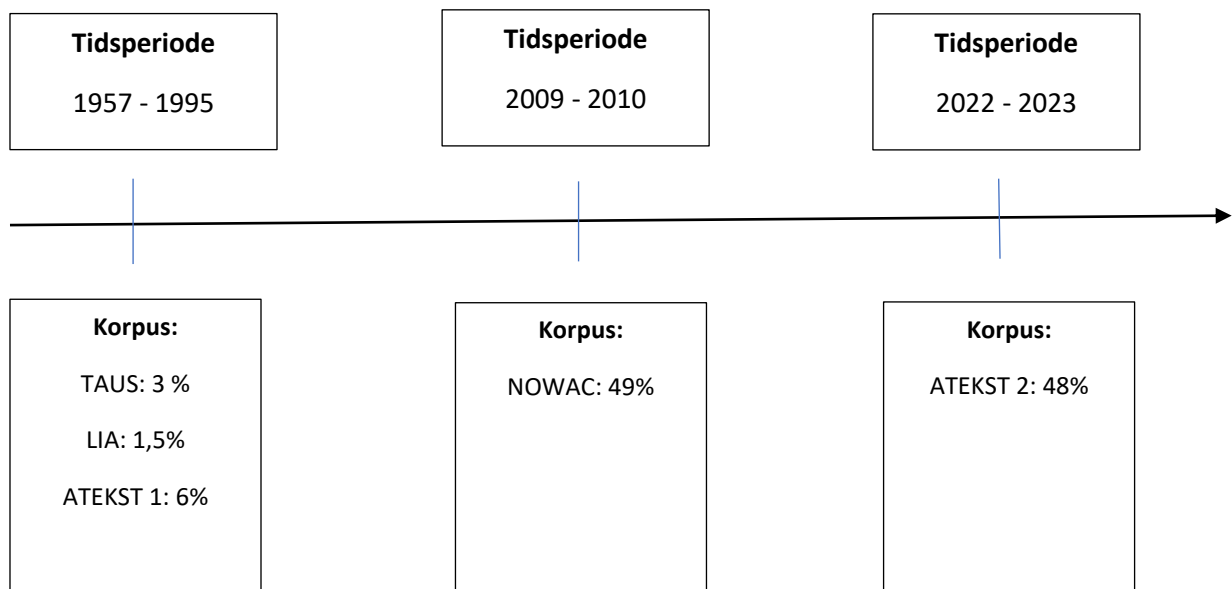
5.1.4 Funnene oppsummert

I tabellen nedenfor er en oppsummering av resultatene fra alle korpusene. Her kan vi blant annet se hvordan prosentandelen i bruksmåte 2 øker betraktelig fra korpusene for den eldste tidsperioden, til NoWaC-korpuset fra 2009 til 2010 og Atekst-korpuset fra 2022 til 2023.

(9) Funnene oppsummert

Korpus	Bruksmåte 1	Bruksmåte 2	Uklar	Sum
LIA (1957-1995)	66 (97%)	1 (1,5%)	1 (1,5%)	68 (100%)
TAUS (1971-1973)	28 (88%)	1 (3%)	3 (9%)	32 (100%)
Atekst 1 (1972-1974)	41 (82%)	3 (6%)	6 (12%)	50 (100%)
NoWaC (2009-2010)	74 (37%)	98 (49%)	28 (14%)	200 (100%)
Atekst 2 (2022-2023)	46 (46%)	48 (48%)	6 (6%)	100 (100%)

Funnene fra bruksmåte 2 er det som sier oss mest om utviklingen av bruken av uttrykket i denne undersøkelsen. Derfor presenteres en tidslinje vist i Figur 2 nedenfor, som gir en oversikt over prosentandel for bruksmåte 2 i hver enkelt tidsperiode, fra den eldste til den nyeste.

Figur 2. Prosentandel for Bruksmåte 2

TAUS og Atekst 1 er begge fra starten av 1970-tallet. I TAUS er opptaksårene 1971 til 1973, mens eksemplene fra Atekst 1 er hentet fra 1972 til 1974. Undersøkelsen viser at de aller fleste eksemplene er bruksmåte 1, med henholdsvis 88% tilfeller i TAUS, og 82% tilfeller i Atekst 1. Blant eksemplene som er bruksmåte 2 er de tre tilfellene fra Atekst 1 vurdert til å være «universalpreposisjon», og i tilfellet fra TAUS er det både «universalpreposisjon» og «når det gjelder/med tanke på/angående». Eksemplene som var tvetydige og/eller vanskelig å tolke er tilgjengelig i vedlegg 1.

Datamaterialet fra LIA-korpuset viser at 97% av eksemplene er bruksmåte 1. For eksempelet som tilhører bruksmåte 2 kan den tilhøre begge underkategoriene, og for eksempelet som var vanskelig å tolke er grunnen at setningen var uforståelig. Eksemplene fra LIA-korpuset er fra mellom 1957 og 1995. Mange av eksemplene er derfor fra samme tid som eksemplene i TAUS og Atekst 1, men likevel kan jeg kun til en viss grad sammenligne de tre søkene. Basert på resultatene kan det fastslås at tendensen for de tre korpusene i tidsperioden 1957 til 1995 er at *i forhold til* brukes som bruksmåte 1 i svært stor grad, og at uttrykket brukes som bruksmåte 2 i svært liten grad. Prosentandelene for bruksmåte 2 ser vi i Figur 2, med henholdsvis 3%, 1,5% og 6% for TAUS, LIA og Atekst 1.

For de nyere søkene er tendensen en annen. I NoWaC-korpuset fra 2009 til 2010 er 49% eksempler bruksmåte 2, og i Atekst 2 fra 2022 til 2023 er 48% eksempler bruksmåte 2, som vist i figur 2. Det vil si at i nesten halvparten av eksemplene fra NoWaC og Atekst 2 kan *i forhold til* parafraseres til bruksmåte 2a eller 2b. Selv om de to korpusene har 14 års mellomrom, er tendensen forholdsvis lik. Andelen tilfeller kategorisert som «Uklar» er imidlertid langt flere i NoWaC enn i Atekst 2. I NoWaC er antall tilfeller som er «Uklar» 28 (14%), mens det i Atekst 2 er 6 (6%) tilfeller. Når det kommer til fordelingen under bruksmåte 2 er tendensen nokså lik i kategorien «begge», med henholdsvis 52 (53%) i NoWaC og 24 (50%) i Atekst 2. For bruksmåte 2b, altså «når det gjelder/med tanke på/angående»-tolkningen, skiller de seg. I NoWaC er kun fem (5%) tilfeller i underkategori 2b, mens i Atekst 2 er det åtte (17%) tilfeller. I bruksmåte 2a, «universalpreposisjon», er prosentene noe mer lik, med henholdsvis 41 (42%) tilfeller i NoWaC og 16 (33%) i Atekst 2. Her må det imidlertid nevnes at datamaterialet mitt fra NoWaC-korpuset er større enn for Atekst 2.

Til slutt må det minimale paret, altså Atekst i henholdsvis 1972 til 1974 og 2022 til 2023 med VG og VG Nett spesifisert som kilde, nevnes. I det eldste søket er 41 (82%) tilfeller bruksmåte 1, 3 (6%) er bruksmåte 2, og 6 (12%) er «uklar». I det nyeste søket (2022 til 2023) med VG og VG Nett som kilde, er 46 (46%) bruksmåte 1, 48 (48%) bruksmåte 2 og 6 (6%)

«uklar». Dette viser at VG og VG Nett har samme utvikling som resten av datamaterialet, nemlig at bruksmåte 2 har en klar økning i nyere korpus.

Ut ifra undersøkelsen ser det ut til at bruken av *i forhold til* har endret seg de siste 50 årene. De eldste korpussøkene viser at *i forhold til* i all hovedsak ble brukt som bruksmåte 1, mens de nyere korpussøkene viser at det nå er en nokså jevn fordeling mellom bruksmåte 1 og bruksmåte 2. Bruken av *i forhold til* som bruksmåte 2 har dermed økt betraktelig basert på disse funnene. Nedenfor er noen eksempler på den nye bruksmåten for *i forhold til*:

«Eller at den andre ikke har det så bra *i forhold til* egen kropp.» [Atekst 2, min utheving]

«Man må bare være trygg på seg selv, stole på seg selv, og så levere det man har planlagt *i forhold til* sceneshow og performance og sånne ting.» [Atekst 2, min utheving]

«Så er det jo klart at det å slutte å spise litt tidligere om kvelden er godt både *i forhold til* vår søvnkvalitet, og fordøyelse.» [Atekst 2, min utheving]

«Her kan du finne gode eksempler fra kommuner som har gjort et stykke arbeid *i forhold til* kompetansekartlegging.» [NoWaC, min utheving]

«Et annet område hvor partnerskap kan etableres er derfor *i forhold til* menigheter i Den norske kirke og andre religiøse grupperinger.» [NoWaC, min utheving]

5.2 Drøfting

Gjennom resultatdelen har det kommet frem tendenser for hvordan *i forhold til* brukes i de tre tidsperiodene: 1957 til 1995, 2009 til 2010 og 2022 til 2023. Bruksmåte 2 har hatt en markant økning fra den første tidsperioden jeg undersøkte, og frem til den andre og tredje tidsperioden. Ettersom bruksmåte 2 er mye mer brukt i de to siste periodene enn den første, kan det virke som om semantikken har endret seg til å også omfatte bruksmåte 2. I teorikapittelet presenterte jeg min hypotese for hva som kan ha skjedd med uttrykket *i forhold til*. Hypotesen gikk ut på at uttrykkets semantikk kan ha endret seg over tid, enten i form av generalisering eller spesialisering, noe som vil drøftes i denne seksjonen.

Som det kommer frem i redegjørelsen av bruksmåtene i seksjon 2, er den opprinnelige betydningen til *i forhold til sammenlignet med*, og er av flere omtalt som et

sammenligningsuttrykk (se Bokmålsordboka, 2023; Knudsen & Sommerfelt, 1983; Mong-Nybo, 2016; Språkrådet 2023a). Selv om jeg har listet opp flere ulike bruksmåter innenfor bruksmåte 1, som også kan sees på som akseptable og tradisjonelle bruksmåter for *i forhold til*, er det likevel *sammenlignet med* som er den oppfattede og opprinnelige betydningen av uttrykket *i forhold til*. I resultatene fra de eldste tidsperiodene kan vi se at i 97%, 88% og 82% av tilfellene kategoriseres bruksmåtene til bruksmåte 1, noe som tilsier at dette var de vanligste bruksmåtene før.

I resultatene fra de nyere tidsperiodene er derimot bruksmåtene fordelt med omtrent halvparten av tilfellene i hver bruksmåte. Siden *i forhold til* nå blir brukt omtrent like mye i bruksmåte 2 som i bruksmåte 1, taler dette for at det har skjedd en endring i uttrykkets semantikk. I betydningsendring er det ikke uvanlig at den opprinnelige og den nye betydningen overlapper. En slik overlapping kan vi her se ved at *i forhold til* fremdeles blir brukt i bruksmåte 1, samtidig som bruksmåte 2 har blitt like utbredt, ifølge resultatene fra de nyere korpusene. Det er altså ikke slik at den nye bruksmåten tar over for den gamle, men at de fungerer side om side. Dermed ser det ut til at det har skjedd en utvidelse av uttrykkets semantikk. I og med at det er flere ulike bruksmåter i nyere tid enn for noen tiår siden, kan det tyde på at uttrykket har endret semantikk gjennom begrepsutvidelse slik at det har fått en mer generell betydning over tid.

Når et begrep får utvidet betydning i kontekst, begrepsutvidelse, vil det ha en bredere og mer generell betydning enn det som ble lingvistisk kodet (Falkum, 2014, s. 324; Wilson & Carston, 2007, s. 8). Det kan argumenteres for at denne pragmatiske prosessen skjer når *i forhold til* blir brukt i bruksmåten «når det gjelder/med tanke på/angående». Når jeg har som utgangspunkt at *i forhold til* er et sammenligningsuttrykk, er betydningen den får når den er brukt som tekstbindingsmarkør mye bredere og mer generell enn den opprinnelige betydningen. Det var allerede tendenser til begrepsutvidelse i de eldste tidsperiodene, hvor det viste seg at noen eksempler kunne bli brukt i bruksmåte 2b. Siden denne bruksmåten er såpass utbredt i de nyeste korpusene, kan det tyde på at nye generasjoner med språkbrukere har tolket den utvidede betydningen i kontekst til å være den iboende betydningen. Dette kan ha vært med på å utvide betydningen til *i forhold til* over tid, og bidratt til en generalisering av uttrykket.

På den andre siden kan vi også se tendenser til at *i forhold til* har en betydning som kan tolkes mer spesifikt, som kan tyde på en begrepsinnsnevring i spesifikke kontekster. Siden preposisjoner brukes til å fortelle hvilken relasjon det er mellom ulike elementer (Faarlund et.

al., 1997, s. 417), er det kanskje derfor naturlig å se på *i forhold til* som en «universalpreposisjon» som kan spesifiseres. Når *i forhold til* kan bli spesifisert til en enkel preposisjon, krever dette at mottakeren tolker seg frem til det som var ment. *I forhold til* kan altså i mange tilfeller parafraseres med en mer spesifikk preposisjon, noe som taler for at det skjer en begrepsinnsnevring av uttrykket i den pragmatiske tolkningen i kontekst.

Det viser også tendenser til begrepsinnsnevring som pragmatisk tolkning i kontekst når *i forhold til* blir brukt i betydningen *å stå i et rimelig forhold til noe*, som vist i bruksmåte 1c. Her er det leksikalsk kodede begrepet *i forhold til*, mens vi tolker det som *å stå i et rimelig forhold til noe*, og betydningen blir dermed mer spesifikk enn det som er leksikalsk kodet.

Det kan være verdt å merke seg at det er utfordrende å skille hvilken underkategori av bruksmåte 2 eksemplene passer inn under. Ser man for eksempel på eksemplene på slutten av resultatdelen, er det ikke gitt hvilken betydning *i forhold til* har. Tolkningen av *i forhold til* kan være utfordrende når den ikke blir brukt i sin opprinnelige betydning *sammenlignet med*, noe som gjør at mottakeren i stor grad er avhengig av kontekst for å tolke betydningen av bruken. Det vil være fristende å si at dagens bruk av *i forhold til* er vag og tvetydig, i og med at den kan ta så mange forskjellige betydninger og stå i så mange ulike kontekster som den viser seg å gjøre. De mange ulike måtene *i forhold til* blir brukt på i dag gjør at det er mer utfordrende å tolke betydningen. Dette viser seg blant annet i de mange uklare eksemplene i annoteringen min, samt at mange av eksemplene både kan kategoriseres i underkategoriene «universalpreposisjon» og «når det gjelder/med tanke på/angående». Tvetydigheten og den vage semantikken til *i forhold til*, kan også være med på å utvide uttrykkets omfang ytterligere.

Selv om jeg har pekt på tendenser til at uttrykket også kan ta en mer spesifikk betydning i kontekst, gjelder dette for tilfeller hvor en begrepsinnsnevring skjer i den enkelte tolkningssituasjonen, noe som må skilles fra spesialisering, som er en historisk endring. For at uttrykket, som opprinnelig er et sammenligningsuttrykk, skal kunne oppleve begrepsinnsnevring til en mer spesifikk betydning, må det først ha skjedd en utvidelse av den opprinnelige betydningen. Den historiske endringen som mest trolig har skjedd med *i forhold til* er en generalisering, basert på at det har skjedd en utvidelse av uttrykkets opprinnelige betydning. Uttrykket blir nå brukt i langt flere betydninger og sammenhenger enn det tidligere har blitt. Som det har kommet frem kan *i forhold til* parafraseres med veldig mange forskjellige preposisjoner, kanskje til og med flere enn jeg har funnet i mitt datamateriale. Det at vi kan se tendenser til at *i forhold til* kan tolkes via begrepsjustering til en mer presis

preposisjons-betydning, kan komme av at uttrykket har blitt generalisert, noe som gjør at vi må snevre inn begrepet i tolkningsprosessen for å komme frem til betydningen.

6 Konklusjon/oppsummering

I denne masteravhandlingen har jeg undersøkt bruken av uttrykket *i forhold til* de siste tiårene. Bakgrunnen for valg av tema og problemstilling hang sammen med at det er en oppfatning blant både språkbrukere og språkekspertene om at uttrykket blir brukt mer og i andre betydninger enn før, uten at det har blitt undersøkt om det faktisk stemmer. For å kunne se om det har skjedd en historisk utvikling av uttrykket har jeg brukt ulike språkkorpus for å undersøke bruken i ulike tidsperioder. Korpusene jeg har benyttet meg av er TAUS-korpuset, LIA-korpuset, NoWaC-korpuset og Atekst-korpuset.

I kapittel 2 har jeg redegjort for de ulike bruksmåtene for *i forhold til*. Bruksmåtene i bruksmåte 1 er «sammenligning», «relativt til», «en forholdsmessig relasjon» og «i overensstemmelse med», og disse bruksmåtene kjennetegnes ved at de på en eller annen måte kan kalles «relasjonstolkninger». I tillegg er dette bruksmåter som jeg ikke har sett blitt kritisert av språkbrukere og språkekspertene. Det må nevnes at jeg har vært bevisst på at den «opprinnelige» eller tradisjonelle betydningen for *i forhold til* er *sammenlignet med*, ut ifra definisjonene presentert i seksjon 2, selv om de andre bruksmåtene i bruksmåte 1 også kan anses som tradisjonelle bruksmåter for uttrykket. Bruksmåtene presentert i bruksmåte 2 kan kalles «ikke-relasjonstolkninger», og har underkategoriene «universalpreposisjon» og «når det gjelder/med tanke på/angående». Det er bruksmåte 2 som har blitt reagert på og kritisert av språkbrukere og språkekspertene, og gjerne de som anses som nye bruksmåter for *i forhold til*.

De to bruksmåtene har vært utgangspunkt for annoteringen av datamaterialet. I annoteringen vurderte jeg først og fremst om eksemplene tilhørte bruksmåte 1, bruksmåte 2, og noterte meg at de var «uklar» dersom jeg tolket bruksmåten som uklar, tvetydig eller utolkbar ut ifra konteksten. Mange eksempler var nettopp «uklar», noe som underbygger hvordan utvidelsen av uttrykket *i forhold til* vanskeliggjør den pragmatiske tolkningen i kontekst. For eksemplene som ifølge min intuisjon tilhørte bruksmåte 2 har jeg notert «nei», etterfulgt av en vurdering av hvilken underkategori bruksmåten kan passe inn i. Flere eksempler var imidlertid vanskelig å parafasere til kun én bruksmåte innenfor bruksmåte 2.

Problemstillingen for masteroppgaven handlet om hvorvidt bruken av *i forhold til* har forandret seg de siste 50 årene, og i så fall hvordan. Undersøkelsen har hovedsakelig gått ut på å kartlegge hvordan *i forhold til* har blitt brukt i de ulike tidsperiodene. Basert på resultatene har jeg drøftet hvordan betydningen av *i forhold til* har endret seg i lys av teori om semantisk endring. For å svare på forskningsspørsmålene gjentas de her:

1. Har bruken av og betydningen til *i forhold til* endret seg de siste 50 årene?
2. Hvordan brukes *i forhold til* i dag, for 14 år siden og for 50 år siden?

I det første forskningsspørsmålet kan det basert på min undersøkelse sies at bruken av og betydningen til *i forhold til* har endret seg de siste 50 årene. De store forskjellene i bruken av bruksmåte 2 mellom de tidligste og de seneste korpusene viser at det har skjedd en endring i bruken av uttrykket. For den pragmatiske tolkningen i kontekst viser det seg at det skjer en begrepsutvidelse, altså en mer generell betydning i kontekst enn den som er lingvistisk kodet, når *i forhold til* blir brukt som bruksmåte 2b «når det gjelder/med tanke på/angående». På den andre siden kan vi se en begrepsinnsnevring når *i forhold til* blir brukt i bruksmåte 2a «universalpreposisjon», fordi betydningen i kontekst er mer spesifikk enn den som er lingvistisk kodet. Den opprinnelige tradisjonelle betydningen av *i forhold til* er *sammenlignet med*, men som vi kan se blir *i forhold til* brukt i mange andre betydninger og sammenhenger enn til sammenligning. Dermed ser vi at det har skjedd en utvidelse av uttrykkets opprinnelige betydning, noe som tyder på at den historiske endringen som mest trolig har skjedd med *i forhold til* er generalisering. Endringen kommer trolig av en stadig tøyning av uttrykkets betydning i kontekst.

Når det gjelder det andre forskningsspørsmålet har jeg gjennom korpusundersøkelsene kartlagt at det er forskjeller mellom hvordan *i forhold til* brukes, spesielt fra omtrent 50 år siden, og til 14 år siden og i dag. Hovedfokuset var på bruksmåte 2, hvor det kom frem at *i forhold til* ble brukt i bruksmåte 2 i 5 (3,5%) av tilfellene for den tidligste tidsperioden sammenlagt (1957 til 1995), 98 (49%) av tilfellene i NoWac-korpuset (2009 til 2010) og 48 (49%) av tilfellene i Atekst 2 (2022 til 2023). Tendensene i undersøkelsen viser at *i forhold til* i aller størst grad ble brukt i bruksmåte 1 for den tidligste tidsperioden, og at det er en nokså jevn fordeling mellom bruksmåte 1 og bruksmåte 2 i de to nyeste tidsperiodene.

Dermed kan det fastslås at språkbrukere og språkeksperter har hatt rett i sine antakelser om at uttrykket *i forhold til* nå blir brukt i andre betydninger enn dens opprinnelige betydning. I forhold til videre forskning ville det vært interessant å undersøke hvorvidt språkbrukere er bevisst i forhold til bruken av *i forhold til*, og forhåpentligvis kan min masteravhandling bidra i forhold til videre forskning på *i forhold til*.

7 Litteraturliste

- Ariel, M. (2010). *Defining Pragmatics*. Cambridge University Press.
- Borthen, K. (2018). Store spørsmål om små ord; innledning til temanummer om pragmatiske partikler i norsk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 36(2), 225-247.
- Borthen, K. 2022. Kapittel 2. Se opp for betydningshull! Ellipser, fragmenter og uartikulerte konstituenten. Manuskript.
- Borthen, K. 2023. Kapittel 3. Hvordan vise til ting i verden? Refererende uttrykk og referansetilordning. Manuskript
- Borthen, K. & Knudsen, C. S. (2014). Semantiske og pragmatiske aspekter ved trykklett *visst*. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*(32), 360-411.
- Carston, R. (2002). *Thoughts and Utterances. The Pragmatics of Explicit Communication*. Blackwell.
- Falkum, I. L. (2014). Polysemi. En relevanstetoretisk tilnærming. *Norsk Lingvistisk tidsskrift*, 307-336. <https://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/153/151>
- Faarlund, J. T., Lie, S. & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Universitetsforlaget
- Fraser, B. (2009). Topic Orientation Markers. *Journal of pragmatics*(41), 892-898. https://www.researchgate.net/publication/232396249_Topic_Orientation_Markers
- Hollmann, W. (2009). Semantic change. I Culpeper, J., Kerswill, P., Wodak, R., McEnery, A. & Katamba, F. (Red.). *English Language: Description, Variation and Context*, 301-313. Palgrave.
- Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017). Intuisjoner og akseptabilitet i formell lingvistikk. I Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017). *Innganger til språkvitenskap* (s. 138-157). Cappelen Damm Akademisk
- Johannessen, J. B. (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I J. B. Johannessen (Red.), *På språkjakt: problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling* (s. 133-171). Unipub Forlag

- Myhre, T. (Programleder). (2017, 13. oktober). Språkteigen: Forholdismen [Audiopodcast episode]. I: *Språksnakk*. NRK.
https://radio.nrk.no/podkast/spraakteigen/sesong/201710/1_9de6e734-01cf-4370-a6e73401cf8370af
- Mong-Nybo, S. W. (2016). *I forhold til preposisjoner: en korpusbasert analyse av komplekse preposisjoner i norsk* [Masteroppgave], Universitetet i Oslo.
https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/53991/MongNybo_master.pdf?sequence=1
- Sag, I., Baldwin, T., Bond, F., Copestake, A. & Flickinger, D. P. (2002). Multiword expressions: a pain in the neck for NLP. I Gelbukh, A. (red.). (2002). Proceedings of CICLING, 1–15. Springer.
- Saeed, J. (2016). *Semantics (fourth edition)*. Wiley-Blackwell.
- Traugott, E. (2004). Historical Pragmatics. I Ward, Gregory & Larry Horn (red.): *Handbook of Pragmatics*, 538-562. Blackwell.
- Wilson, D., & Carston, R. (2007). A unitary approach to lexical pragmatics: Relevance, inference and ad hoc concepts. I N. Burton-Roberts (Red.), *Pragmatics*, 230-259. Palgrave

8 Ordbøker, nettsteder og korpus

- Atekst, mediarkiv produsert av Retriever. <https://i.ntnu.no/wiki/wiki/Norsk/Tilgang+til+Atekst> [Lastet ned 01.03.23 til 18.03.23]
- Bokmålsordboka. (2023). «I forhold til». Språkrådet og Universitetet i Bergen. Hentet 13.04.2023 fra <https://ordbokene.no/bm/113599>
- Det Norske akademis ordbok*. (2023a). «Overfor». Hentet 12.04.2023 fra <https://naob.no/ordbok/overfor>
- Det norske akademis ordbok*. (2023b). «Relativ». Hentet 12.04.2023 fra https://naob.no/ordbok/relativ_1
- Guevara, Emiliano Raul (2010). NoWaC: a large web-based corpus for Norwegian. In Proceedings of the NAACL HLT 2010 Sixth Web as Corpus Workshop,

Association for Computational Linguistics page 1 - 7.

<http://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/nowac/index.html>

Knudsen, T. & Sommerfelt, A. (1983). *Norsk riksmålsordbok*. Kunnskapsforlaget.

LIA-korpuset. Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. Hentet februar 2023 til mars 2023, fra: https://tekstlab.uio.no/glossa2/lia_norsk.

Regjeringen. (2022, 23.03). *Skriveregler for regjeringen.no*.

https://www.regjeringen.no/no/om-nettstedet/innholdsstrategi/ti-bud-for-godt-innhold-pa-regjeringen.no/skriveregler-for-regjeringen.no/id2517901/#letter_f

Språkrådet. (2013). PÅ plakaten: I forhold til "i forhold til". I Statsspråk 2013 (2), 3.

<https://www.sprakradet.no/upload/statssprak/Statsspr%c3%a5k%202%202013.pdf>

Språkrådet. (2022, 04.07). *Forholdsreglene*.

<https://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/Forholdsregler/>

Språkrådet. (2023a, 12.04). *I forhold til*.

<https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/i-forhold-til/>

Språkrådet. (2023b, 12.04). *Overfor eller ovenfor?*

<https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/overfor-eller-ovenfor/>

TAUS-korpuset, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo

<http://www.tekstlab.uio.no/nota/taus>

Universitetet i Oslo. (2021). NoWaC v 1.0. Hentet 22.04.23 fra

<https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/nowac/index.html>

Wikipedia. (2021, 22. november). Forholdisme. Hentet fra

<https://no.wikipedia.org/wiki/Forholdisme>

9 Masteroppgavens relevans for lektoryrket

Å skrive masteroppgave om utviklingen av et uttrykk gir innsikt i hvordan ord endrer seg over tid. Det at uttrykket *i forhold til* har fått utvidet betydning, er med på å få frem hvordan språket stadig endrer seg. Språkendring er en elementær del av norskfaget, og jeg har gjennom å lese litteratur til masteroppgaven tilegnet meg mye kunnskap på det feltet. Min erfaring med korpusundersøkelser er noe jeg kan ta med meg i undervisningen, og åpne for at elevene selv kan få forsøke å undersøke egne ord og uttrykk som kan ha endret seg over tid. Dette vil kunne åpne for mange interessante diskusjoner i klasserommet, og gir også elevene mulighet til å reflektere over egen og andres språkbruk.

Gjennom oppgaven har jeg fått større innsikt i hvordan man kan uttrykke seg presist, både gjennom oppgavens innhold ved at det kan oppstå tvetydighet ved bruk av enkelte uttrykk som *i forhold til*, men også ved å bli korrigert på eget språk i tilbakemeldinger fra veileder. Dette med rettskriving er relevant opp mot kompetansemålene på ungdomsskolen og videregående. Blant annet er et av kompetansemålene etter 10. trinn å kunne «skrive tekster med funksjonell tekstbinding og riktig tegnsetting og mestre rettskriving og ordbøying på hovedmål og sidemål» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 9). Særlig er kompetansemålet for VG3 som omtaler et presist språk relevant i denne sammenheng: «mestre språklige formkrav på hovedmål og sidemål og skrive tekster med etterrettelig kildebruk og et presist og nyansert språk» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 15). Selv om man riktignok ikke kan si at den utvidede bruken av *i forhold til* er feil, er det likevel relevant for å presisere hvilke uttrykk som skal brukes i hvilke tilfeller for å kunne ha et presist og effektivt språk.

Bruken av *i forhold til* er også satt lys på av læringsarenaen NDLA. For å undervise om dette fenomenet, har NDLA laget egne oppgaver knyttet til *i forhold til* under temaet å skulle skrive korrekt og god norsk. Her påstår de at bruken av *i forhold til* har blitt «ren mote i Norge de siste årene» (Abusland, 2019). De legger til grunn at den opprinnelige bruksmåten for *i forhold til* er sammenligning, og at det finnes en riktig og en feil måte å bruke uttrykket. Her kan jeg imidlertid bruke min masteroppgave til å supplere dette undervisningsopplegget.

Ut over det som har med *i forhold til* å gjøre, har jeg også tilegnet meg generiske ferdigheter gjennom arbeidet med masteroppgaven. Jeg utfører en undersøkelse, lærer å bruke korpus, skriver en lang og sammenhengende tekst, øver på å skrive *om* språk, og får stor innsikt i hvordan man kan gi gode tilbakemeldinger til fremtidige elevtekster.

9.1 Litteraturliste

Abusland, Å. (2019, 9. desember). I forhold til (hva da?). NDLA.

<https://ndla.no/article/21181>

Kunnskapsdepartementet. (2019). Læreplan i norsk (NOR01-06). Fastsatt som forskrift.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/NOR01-06.pdf?lang=nob>

